

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ekologické demonstrace v Teplicích v roce 1989

Environmental protests in Teplice in 1989

Autor práce: Klára Schindlerová

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica

Praha 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Ekologické demonstrace v Teplicích v roce 1989* vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu. Zároveň souhlasím, aby byla má práce zpřístupněna studijním účelům.

V Praze dne 27. června 2013

.....

Klára Schindlerová

Na tomto místě bych ráda poděkovala v první řadě PhDr. Jiřímu Hnilicovi za odborné vedení práce a za pomoc při jejím zpracování. Dále mé poděkování patří pracovníkům všech institucí, které jsem navštívila v rámci shromažďování pramenů, s jejichž pomocí jsem mohla využít materiálů a obohatit tak výrazně svou práci. Konkrétně děkuji zejména Mgr. Viktoru Kellerovi z Regionálního muzea v Teplicích a Mgr. Jitce Bílkové z Archivu bezpečnostních služeb za jejich výbornou spolupráci a ochotu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se věnuje tématu ekologických demonstrací, které proběhly ve dnech 11. až 13. listopadu 1989 v Teplicích. Lze je považovat za první velký akt vyjádření nevole obyvatelstva Severočeského kraje vůči zamlčování pravdivých informací o stavu životního prostředí vůdčími představiteli okresu Teplice. Práce se rovněž zabývá událostmi, které na demonstrace přímo navazovaly, konkrétně ekologickým mítinkem, na němž došlo k významnému dialogu mezi komunistickou mocí a širokou veřejností. Téma má velký regionální význam a je stále přítomno v paměti většiny občanů Teplic a blízkého okolí. Tato práce tvoří komplexní vhled do problematiky, která zatím není podrobněji zpracovaná; z toho důvodu vychází z mnoha archivních materiálů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ekologické demonstrace, severní Čechy, listopad 1989, ekologická situace, ekologická hnutí, demonstrace.

SUMMARY

This bachelor thesis focuses on ecological demonstrations held from 11th to 13th November 1989 in the city of Teplice. Those demonstrations can be considered as the first significant expression of discontent on the part of the North Bohemia's citizens with untrue information on the state of the environment provided by the leading representatives of the Teplice district. The thesis also addresses the events directly following those demonstrations, particularly an ecological meeting where the first major dialogue between communist authorities and the broad public took place. This topic is of a great importance in the region and is still present in memories of most citizens of the Teplice district. This thesis provides a comprehensive insight into a question that has not yet been addressed in greater detail; hence it draws upon numerous archive materials.

KEYWORDS

Ecological demonstrations, North Bohemia, November 1989, ecological situation, ecological movements, demonstrations, manifestations.

OBSAH

ÚVOD	7
A. Prameny a literatura	8
1. SITUACE DO ROKU 1989	11
1. 1. Politická situace	11
1. 2. Ekologická situace	12
1. 2. 1. Ekologické aktivity a spolky	13
1. 2. 2. Znečištění	16
1. 2. 3. Ekofilm	17
2. DEMONSTRACE	21
2. 1. Přípravy demonstrací	21
2. 2. Demonstrace jako sociální a politický jev	23
2. 3. Průběh demonstrací	24
2. 3. 1. Demonstrace 11. listopadu 1989	24
2. 3. 2. Demonstrace 12. listopadu 1989	27
2. 3. 3. Demonstrace 13. listopadu 1989	29
2. 4. Výpovědi svědků	34
2. 5. Pohled oficiálních představitelů	37
3. EKOLOGICKÝ MÍTINK A DOZVUKY UDÁLOSTÍ	39
3. 1. Průběh mítinku	40
3. 2. Demonstrace a mítink v tisku	44
3. 3. Důsledky demonstrací a mítinku	46
3. 3. 1. Prošetřování zásahů	46
3. 3. 2. Občanské fórum	47

ZÁVĚR	49
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	51
A. Prameny	51
B. Literatura	51
C. Cizojazyčné zdroje	52
D. Internetové zdroje	52
E. Další zdroje	53
PŘÍLOHY	54
Seznam příloh	54

ÚVOD

Téma ekologických demonstrací, které proběhly v Teplicích v listopadu 1989, je považováno za okrajové, jelikož zůstává ve stínu významných revolučních „sametových“ událostí, které se odehrály jen o několik dní později. Jakožto regionální téma má však velký potenciál a vzhledem k faktu, že se událo v době relativně nedávné, je pro většinu obyvatel Teplic stále živé. To je také hlavní důvod, proč se snažíme prostřednictvím této práce poukázat na hlavní faktory, které k událostem vedly, co nejpodrobněji tyto události zmapovat a v neposlední řadě nabídnout ucelený vhled do problematiky.

Poté, co byly po městě vylepeny letáky vyzývající občany k účasti na demonstraci za lepší stav životního prostředí, se dne 11. listopadu 1989 na náměstí Zdeňka Nejedlého (dnešní Benešovo náměstí) v Teplicích skutečně shromáždili zejména mladí lidé, kteří odmítali dále žít v nevědomosti, dostávat pouze polopravdivé informace a riskovat zdraví své i svých rodin. Shromáždění proběhla čtyři dny za sebou, přičemž výsledkem třetího z nich byl soupis požadavků, které skupina angažovaných občanů odevzdala na Městský národní výbor (MNV) Teplice a vymohla si uskutečnění ekologického mítinku; ten umožnil shromáždění široké veřejnosti a odborníků, kteří při té příležitosti mohli zodpovědět otázky občanů, nastínit skutečný stav situace a poskytnout východiska pro zlepšení celkové situace životního prostředí v okrese. Po tomto shromáždění, které proběhlo dne 20. listopadu, následovala generální stávka svolaná na 27. listopad 1989. Tato generální stávka byla koordinována v rámci celé republiky a díky svému úspěchu se stala významným mezníkem při pádu komunistického režimu. Tato událost již ovšem netvoří součást problematiky, jež je v naší práci zkoumána. Uvádíme ji pouze jako vyústění předešlých událostí, které byly přímo podníceny snahou o zlepšení ekologické situace.

Tato práce se pokusí zachytit důležité období regionálních dějin, které dosud není podrobně zmapováno. Za pomoci archivních pramenů pokud možno zrekonstruuje průběh jednotlivých demonstračních dní a podá obraz o významných představitelích občanské iniciativy, která se v Teplicích pokusila změnit stav tamního životního prostředí k lepšímu.

Prameny a literatura

Při zpracovávání práce vycházíme z několika pramenů a vydaných publikací, týkajících se zejména průběhu a důsledků demonstrací. Z literatury se o teplických a dalších severočeských demonstracích, které probíhaly ve dnech 11. až 17. listopadu 1989, zmiňuje například publikace *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu* vydaná ÚSD AV ČR. Odborníkem, který se demonstracím již věnoval, je profesor Miroslav Vaněk z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky (ÚSD AV ČR), mimo jiné teplický rodák, jenž tuto problematiku zahrnul do své publikace *Nedalo se tady dýchat*, nicméně jen okrajově; konkrétně o severočeských demonstracích, a obšírněji i demonstracích teplických, píše v kapitole *Kruh se uzavírá – Severočeské demonstrace*. Píše například, že „*demonstrace v Teplicích byly prvními významnějšími policejně rozehnányými manifestacemi mimo Prahu a ukázaly, že nespokojenost není jen pražskou záležitostí*“¹. V publikaci autor rovněž odkazuje na článek, který v této souvislosti napsal do *Mladé Fronty-Dnes* dne 13. listopadu 1992. I v dalších titulech z pera Miroslava Vaňka nalezneme podnětné informace týkající se našeho tématu; uveďme *Ostrůvky svobody a Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989*.

Bezprostředně po listopadových událostech vydalo Občanské fórum publikaci *Chceme čistý vzduch*. Jedná se o edici pramenů, která představuje soubor výpovědí přímých účastníků demonstrací, úryvků článků, fotografií a dalších materiálů. Informace zde uvedené nám posloužily jako základ pro utvoření představy o průběhu demonstrací, a to zejména z pohledu účastníků. Vzhledem k faktu, že nevycházíme z námi prováděné přímé práce s pamětníky, je pro nás tato publikace nenahraditelná pro své množství (a autenticitu) pramenů, jež jsou zachyceny v krátké době po událostech. Tento fakt s sebou ovšem nese rovněž riziko zkresleného pohledu a přílišného zapojení emocí do vzpomínání. Jsme si této skutečnosti plně vědomi, a proto jí konfrontujeme s archivními záznamy z demonstrací, které jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek (ABS). Jedná se o záznamy různé povahy, zejména pak o zprávy z jednotlivých demonstrací, záznamy z jednání o bezpečnostních opatřeních apod. Vedle vzpomínek přímých účastníků, které jsme čerpali z již zmíněné publikace *Chceme čistý vzduch*, jsou do práce zahrnuty protokoly výslechů z roku 1990, které byly pořízeny v rámci prošetřování legality zásahu

---

¹ VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat*. Praha, 1996, str. 131.

příslušníků SNB ve dnech 12. a 13. listopadu 1989 v Teplicích. Tyto dokumenty jsou rovněž uloženy v ABS; vzhledem k jejich stáří jsou vedeny jako přírůstky². K doplnění informací o průběhu demonstrací samotných i událostí bezprostředně na ně navazujících jsme dále použili přepis dvou rozhovorů s vedoucím tajemníkem Okresního výboru Komunistické strany Československa (OV KSČ) z roku 2003, které jsou k dispozici v Centru orální historie (COH) ÚSD AV ČR.

Dokumenty uložené v Regionálním muzeu v Teplicích a ve Státním Okresním Archivu v Teplicích používáme jako přílohy. V neposlední řadě konfrontujeme události s tiskem; konkrétně se jedná o vybraná čísla časopisu *Revue Teplice*, které nám poskytla Regionální knihovna v Teplicích. Nedílnou součástí práce se stalo vykreslení ekologické situace nejen v Teplicích, ale rámcově také v celém Československu a podrobněji v severních Čechách. To znamená otázka, do jaké míry byla ekologická situace v regionu bezprostředně před studovanými událostmi skutečně alarmující. Zde jsme vycházeli zejména ze dvou zdrojů: *Stav a vývoj životního prostředí v Československu* zpracovaného Ekologickou sekcí Československé biologické společnosti při ČSAV z února 1989 a *Životní prostředí České republiky – Vývoj a stav do konce roku 1989* z roku 1990. *Zpráva o znečištění ovzduší v Teplicích ve dnech 8. až 15. listopadu 1989* byla společně s několika grafy a tabulkami otištěna v lednu 1990 v již zmíněné *Revue Teplice*; tuto zprávu považujeme v naší práci pouze za doplňkovou. Kromě literatury a pramenů archivní povahy jsme využili rovněž internetových stránek Ústavu pro studium totalitních režimů, ze kterých jsme převzali přepis radioprovozu z jedné z teplických demonstrací.³ Regionální muzeum Teplice nám kromě letáků a fotografií z oslav prvního výročí demonstrací v Teplicích konaného v roce 1990 umožnilo shlédnout rovněž krátký film pořízený Františkem Mahelem.

Stěžejní část práce jsme strukturovali do tří velkých kapitol, jimi jsou vzhled do situace před rokem 1989, samotné demonstrace a ekologický mítink s důsledky událostí. Všechny kapitoly jsou dále tematicky členěny a kopírují chronologický vývoj událostí. V rámci první kapitoly se zabýváme jak situací politickou, tak ekologickou. Popisujeme některé klíčové ekologické spolky, jejich vývoj v Evropě i v domácím prostředí a aktivity s nimi spojené. Dále přistupujeme k vykreslení stavu životního prostředí zejména v severních Čechách; zde se zabýváme výhradně znečištěním ovzduší, což představovalo

---

² Uvádíme bez fondu, pouze pod označením daného přírůstku.

³ Viz. příloha 12.

v souvislosti s demonstracemi nejvýznamnější problém. Pokoušíme se postihnout šíři aktivity, kterou odborná i laická veřejnost rozvíjela a snažila se tak situaci zlepšit. Z těchto se nejpodrobněji věnujeme Ekofilmu, festivalu filmů o životním prostředí, který výrazně přispěl k propagaci problematiky a jejímu následnému řešení. Druhá kapitola je věnována demonstracím, v první řadě jejích přípravám a organizaci. Následuje vhléd do tematiky demonstrace jakožto sociálního a politického jevu, na který navazuje průběh jednotlivých demonstračních dnů. Tuto část považujeme za stěžejní, proto je jí věnován velký prostor. Tato část je také doplněna o výpovědi některých účastníků demonstrací pořázené jen několik měsíců po listopadu. Kapitulu třetí tvoří ekologický mítink, první oficiální dialog mezi představiteli města a širokou veřejností, doplněný o důsledky, které s sebou listopadové dění na Teplicku přineslo. Nabízíme rovněž vhléd do tisku a médií, který doplňuje celkový rámec demonstrací a událostí bezprostředně následujících.

1. SITUACE DO ROKU 1989

1. 1. Politická situace

Druhá polovina osmdesátých let je charakteristická vzrůstající aktivitou ze strany občanů Československa. Důležitým impulsem k těmto změnám byl bezesporu nástup M. S. Gorbačova do funkce generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS) a následné všeobecné uvolnění viditelné v celém sovětském bloku. V této době je patrný rovněž počátek aktivizace ekologického hnutí. V té souvislosti byla faktorem, který vedl k postupné detabuizaci problematiky ekologie a životního prostředí, zejména mezinárodní politika 70. let. Ochrana životního prostředí se začala výrazněji prosazovat a tento fakt pochopitelně ovlivnil smýšlení a chování lidí v celém evropském prostoru. Rovněž v Československu (ČSR) se situace stávala příznivější; komunistické moci se informace o stále se zhoršujícím stavu životního prostředí již nedařilo plně utajovat, a tak vznikl prostor o veřejnou aktivitu. Kromě možnosti působení v oficiálních hnutích jako byl například Brontosaurus, mohli zainteresovaní občané vytvářet i další neformální seskupení nebo se stávat členy opozičních hnutí.⁴ Tragédie černobylské havárie ze dne 26. dubna 1986 a postoj, který k událostem zaujalo vedení státu, zlikvidovali definitivně zbytky důvěry a do jisté míry i nezájmu obyvatelstva o životní prostředí. Lidé se o alarmujícím stavu události i o jeho přímých důsledcích na jejich zdraví dozvídali ze zahraničních sdělovacích prostředků a z doslechu. Tento fakt dále podpořil vznik nezávislých ekologických seskupení, v jejichž rámci se aktivity začínaly radikalizovat⁵. Vycházely také tiskoviny, které se snažily burcovat veřejnost k aktivitě za záchranu životního prostředí.⁶

---

⁴ VANĚK, M. *Ostrůvky svobody*. Praha, 2002, str. 251.

⁵ Tamtéž, str. 257.

⁶ Mezi nejvýznamnějšími jmenujme ekologický bulletin NIKA, samizdatový Ekologický bulletin a rovněž samizdatový INFOCH (Informace o Chartě). VANĚK, M. *Ostrůvky svobody*. Praha, 2002, str. 237-272.

1. 2. Ekologická situace

Stav životního prostředí na konci 20. století představoval jeden z hlavních problémů civilizace; zdaleka se tedy netýkal jen ČSR. Uveďme rovněž hned v úvodu, že do konce století se nepodařilo tento problém vyřešit. Špatný stav životního prostředí v ČSR byl a stále je dán dvěma hlavními faktory, a sice jeho geografickou polohou a jeho politickým a hospodářským vývojem. Území bývalého ČSR je obklopeno přírodní hranicí, kterou tvoří četná pohoří; tento fakt představuje důvod, proč se ČSR stalo a stále je „kotlem“, ve kterém se drží exhalace. Mluvíme zde zejména o problematice tzv. Černého trojúhelníku, oblasti katastrofálního stavu životního prostředí, který se rozkládal na území severních Čech, Polska a bývalé NDR. Životní prostředí bylo soustavně zhoršováno rovněž kvůli zvyšujícímu se počtu průmyslových závodů a tepelných elektráren. Jakožto země řízená SSSR se mimo jiné musela velmocenským požadavkům podřítit oblast průmyslové výroby. Byla to zejména strojírenská a chemická výroba, která způsobila tak katastrofální stav životního prostředí v ČSR ve druhé polovině 20. století. Nicméně problém devastace životního prostředí byl dlouhou dobu přehlížen, až do počátku 70. let 20. století. Právě v té době začínali jednak odborníci, ale také jednotlivci a později i širší skupiny československé veřejnosti, upozorňovat na alarmující stav. Zejména ochrana životního prostředí se začala výrazněji prosazovat a tento fakt pochopitelně ovlivnil rovněž smýšlení a chování řadových občanů ČSR.

Připomeňme na tomto místě dvě nejvýznamnější mezinárodní konference, jejichž stanoviska už dále nemohla být přehlížena a porušována vládami jednotlivých socialistických států, a tudíž se výrazně dotkla také československé politiky. Za prvé se jedná o Konferenci o životním prostředí členských států OSN ve Stockholmu, která proběhla v roce 1972. Druhou je Helsinská konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) konaná o tři roky později. Právě během této konference se stala problematika životního prostředí jedním z důležitých bodů jednání. Dodejme ještě, že českoslovenští představitelé se zúčastnili obou zmíněných konferencí a rovněž podepsali Závěrečný akt helsinské konference. Právo na plnou informovanost občanů, deklarované mezinárodními úmluvami, bylo komunistickým vedením potlačováno a někdy i úmyslně deformováno, a to zejména prostřednictvím tisku. V 70. letech zaujímal ČSR první až druhou pozici v míře devastace životního prostředí v Evropě. K nejvíce postiženým oblastem patřila jednoznačně pánevní oblast severních Čech, která se kvůli širokému zastoupení průmyslné

výroby a své poloze pod Krušnými horami řadila dokonce k nejzamořenějším světovým regionům. Tyto oblasti se kromě problémů spojených se zdevastovaným životním prostředím potýkaly rovněž s problémy ekonomickými, zdravotními a sociálními.⁷

1. 2. 1. Ekologické spolky a aktivity

Tradice předchůdců dnešních ekologických hnutí sahá v prostředí bývalého ČSR do 18. a 19. století. Bylo zaznamenáno působení množství ochránářských spolků a hnutí, jejichž činnost však byla přerušena převzetím moci komunistickou stranou v únoru 1948.⁸ Na tuto tradici navázala až ochránářská organizace TIS (Svaz pro ochranu přírody a krajiny), a to v roce 1958 z podnětu zoologa Otakara Leiského. Tato společnost, přestože dosáhla v 70. letech počtu šestnácti tisíc členů, byla rozpuštěna. Její vliv na smýšlení a informovanost obyvatelstva byl však nezpochybnitelný.⁹ Pro vzájemné nepochopení postojů a cílů ochránářských hnutí československých a „západních“ mezi nimi v průběhu 70. a na počátku 80. let téměř neprobíhala komunikace ani snaha o spolupráci. V této souvislosti hrála velkou roli rovněž železná opona, která působila jako účinná informační bariéra. V návaznosti na výsledky Stockholmské konference byla československou vládou zřízena *Komise pro životní prostředí*, a to ještě v roce 1972. Podklady pro fungování této instituce měla vytvořit Československá akademie věd (ČSAV), která se rovněž snažila zapojit do ekologické aktivity širší veřejnost – chtěla vytvořit mládežnickou organizaci, jejíž náplní by byla ochrana přírody. Rok 1974 byl vyhlášen *Rokem ochrany a tvorby životního prostředí*.¹⁰ Podle usnesení Československé vlády z roku 1978 o zřízení ekologicky

---

⁷ Sledujme zde rozdílný postoj zemí „západních“ od postoje zemí „východního bloku“ k životnímu prostředí. Můžeme konstatovat, že se liší zejména v míře uvědomění si ničivého dopadu průmyslové výroby na přírodu, ve snaze eliminovat tyto dopady a adaptovat strukturu svého průmyslu, v postupném přechodu k šetrnějším postupům výroby, ve vývoji modernějších a rozvinutějších technologií. Rozdíl mezi všemi těmito aspekty činí patnáct až dvacet let, tedy zemím řízených SSSR trvalo v průměru o tuto dobu déle, než si plně uvědomily důležitost a nutnost ekologického smýšlení, než jejich vlády přestaly být schopné snahy takového myšlení potlačovat a než se jejich obyvatelům podařilo tyto změny prosadit. (BLAŽEK, P. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v ČSR*. Praha, 2005, str. 80)

⁸ Srovnání: KLVAČ, Pavel (ed.). *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno, 2009.

⁹ Nutno také dodat, že ochránářská činnost v českém prostředí 70. let představovala činnost dobrovolnickou a tím pádem neplacenou, která byla oproštěna od všech záměrů politických i osobních. V této charakteristice vnímáme posun oproti zeleným západním hnutím, jejichž představitelé již byli politicky angažovaní, nacházeli se většinou v levé části politického spektra a využívali standardních prostředků politického boje. (BLAŽEK, P. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v ČSR*. Praha, 2005, str. 81)

¹⁰ Stěžejním bodem následující oficiální kampaně se stala akce Brontosaurus, pečlivě koordinovaná jak s dalšími ústavy ČSAV, Radou pro životní prostředí při vládě ČSR, tak s dalšími rezorty, jimž byla uložena

zaměřené organizace, vznikl v následujícím roce Český svaz ochránců přírody (ČSOP). Ten se měl stát přirozeným nástupcem nepohodlného a tudíž v roce 1979 zlikvidovaného svazu TIS a organizačně měl kopírovat hierarchickou strukturu KSČ. Mohli bychom polemizovat o skutečné roli, kterou členové oficiálních hnutí hráli - zda se jednalo do jisté míry o formu oportunistu nebo o ryze pozitivní jednání, které se vzhledem k okolnostem jevílo jako jediné možné. V této souvislosti řadoví členové organizací spatřovali svou práci zejména v upozorňování na menší, lokální problémy, v oslovování mladé generace a ve výchovné činnosti. Obecně lze tedy konstatovat, že v 70. a 80. letech 20. století musela být činnost ochránců v ČSR omezena spíše na činnost ideovou a symbolickou.

Rok 1977 a vznik občanské iniciativy Charta 77 se logicky promítl také do řešení ekologické situace, přičemž samotná iniciativa věnovala větší pozornost této problematice až v průběhu 80. let, kdy už se stal stav životního prostředí skutečně alarmujícím. Signifikantním jevem, jak jsme již zmínili, se stalo pronikání mladé generace do ochránářských organizací, jehož předpokladem byla bezesporu zanedbatelná či žádná zkušenost s událostmi roku 1968, absence strachu a opatrnosti. Na podzim roku 1983 vypracovala Ekologická sekce při Biologické společnosti ČSAV první rozbor ekologické situace v Československu, a to na podnět předsedy vlády Lubomíra Štrougala. Fakt, že přes veškeré snahy vedení pronikly výsledky tohoto rozboru jak mezi veřejnost domácí, tak zahraniční, dobře dokládá skutečnost, že režimu se již nedařilo udržovat informační blokádu v otázkách stavu životního prostředí.¹¹ Přes jistou míru nátlaku, který Západ vyvíjel na řešení ekologické situace v ČSSR, a který také vedl k větší informovanosti domácího obyvatelstva, nedošlo ze strany vlády ke změně postoje.

Za příklad přetrvávajícího postoje k problematice poslouží havárie sovětské jaderné elektrárny v Černobylu ze dne 26. dubna 1986 a její následné zamlčování. Jak jsme již zmínili, zvýšené zastoupení radioaktivity ve vzduchu bylo přiznáno až pět dní po nehodě,

---

péče o dílčí složky životního prostředí. (BLAŽEK, P. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v ČSR*. Praha, 2005., str. 83)

¹¹ V prosinci téhož roku byl text výsledné zprávy publikován v samizdatovém periodiku *Informace o Chartě 77 (Infoch)*, dne 7. ledna 1984 publikoval část zprávy francouzský *Le Monde*, následně byla zpráva citována také ve vysílání Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy. V únoru téhož roku byla třetina textu otištěna v *Tageszeitung* v Berlíně, celý text se objevil také v exilovém periodiku *Listy* a dne 7. června 1984 částečně v týdeníku *Die Zeit* v Hamburku. (BLAŽEK, P. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v ČSR*. Praha, 2005, str. 88)

příčemž obyvatelstvo nebylo vyzváno k žádné výraznější opatrnosti.¹² Významnou událostí se stalo rovněž setkání zástupců vlád s tematikou ekologické situace v Evropě. Právě to proběhlo z iniciativy premiéra Ladislava Adamce v Praze ve dnech 28. až 30. května 1989, a bylo doprovázeno vystoupením aktivistek občanského sdružení *Pražské matky*. Korzující centrem Prahy s kočárky a malými dětmi a prostřednictvím petice, snažily se demonstrovat jak znepokojující je skutečnost, že mladá generace vyrůstá ve zdevastovaném životním prostředí a nezdravém ovzduší. Za první větší projev nespokojenosti s ekologickou situací v severních Čechách můžeme považovat petice, které vznikly v roce 1987 na Chomutovsku. V nich se občané dožadovali alespoň diskuze o stavu ovzduší s nadřízenými orgány. Odezva již nebyla represivní, avšak spíše rozpačitá – tento fakt ukazuje na pomalou, ale existující tendenci změny společenského klimatu před rokem 1989.¹³

Hlavními důvody, proč široká veřejnost nevyjádřila svou nespokojenost s ekologickou situací výrazněji již před rokem 1989, byla dlouhodobě nízká informovanost o skutečném stavu životního prostředí, ale rovněž chybějící údaje kvůli nedostatku či neexistenci měřicí techniky. Obecně lze říci, že veřejnosti chyběl rovněž zájem o věc: „*Hrubě deformované společenské vědomí nezrodilo potřebný, dostatečně silný náboj ekologického myšlení, cítění a odpovídající motivace.*”¹⁴. Do konce roku 1989 oficiálně působily pouze ČSOP, hnutí Brontosaurus a Ekologická sekce (vázaná na Čsl. biologickou společnost ČSAV). Bylo vypracováno mnoho analýz a studií, nicméně drtivá většina z nich se nesečkala s širším využitím. Zmíňme také fakt, že vlivem rozšíření spotřební filozofie života nedošlo i přes zvyšující se informovanost a dostupnost k ekologicky šetrnějšímu chování společnosti jako celku. Ještě v říjnu 1989 proběhlo zasedání ÚV KSČ k problematice ekologie; pro veřejnost se ovšem stalo dalším z řady zklamání. Miroslav Vaněk k tomuto uvádí, že stejně jako při vystoupení Pražských matek byl strach o zdraví vlastních dětí hlavním spouštěcím mechanismem také teplických ekologických demonstrací. Vedle dospělých lidí majících rodiny tvořila většinu demonstrantů skupina

---

¹² Vláda se snažila obyvatele spíše uklidnit a pomocí propagandistických záběrů z Ukrajiny, ve kterých tamní obyvatelé dále žijí běžným životem, navodit pocit, že není třeba zvláštních opatření. Vedení dále zadržovalo informační letáky pocházející z Rakouska, které byly na území Československa rozšiřovány v květnu 1986; českoslovenští občané však tušili vážnost situace, a to zejména z rozhlasových stanic Svobodná Evropa a BBC, jejichž poslech stoupl po havárii téměř na padesát procent. (BLAŽEK, P. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v ČSR*. Praha, 2005, str. 90)

¹³ VANĚK, M. *Ostrůvky svobody*. Praha, 2005, str. 258.

¹⁴ *Životní prostředí České republiky. Vývoj a stav do konce roku 1989*. Praha, 1990, str. 28.

mladých, kteří si stále více uvědomovali naléhavost situace a katastrofální prostředí, do kterého měli své děti přivést.

1. 2. 2. Znečištění

Nejvýznamnější a nejrozsáhlejší druh znečištění v oblasti severních Čech představovalo před rokem 1989 bezesporu znečištění ovzduší. Také obyvatelé Teplic a nejbližšího okolí trápilo nekvalitní ovzduší ze všeho nejvíce, proto se v naší práci věnujeme právě jemu. Již počátkem 70. let byl v ČSR vybudován Registr zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO), systém, který měl sledovat stav a vývoj množství emisí ve vzduchu. U emisí oxidu siřičitého byla zaznamenána výrazná vzestupná tendence již od 50. a 60. let.

Ilustrujme vývoj následujícími údaji: začátkem 50. let byl produkován 1 mil. tun za rok, počátkem 60. let to byly již 2 mil. tun, a dokonce 2,5 mil. tun ročně v roce 1970. V 80. letech dosáhlo číslo hodnoty 3 mil. tun za rok, a to v souvislosti s dokončením výstavby tepelných elektráren právě v severních Čechách. Území ČSR, která byla zasažena znečištěním ovzduší, lze obecně rozdělit do tří skupin podle stupně znečištění – oblast severních Čech se řadí do skupiny první, která je nejvíce postižena (spolu s hlavním městem Praha). Tyto oblasti se dále rozlišují podle typu zdrojů znečištění. Maximální průměrné roční koncentrace oxidu siřičitého a poléťavého prachu se v roce 1989 pohybovaly okolo 150 mikrogramů na krychlový metr; četnost překročení této hodnoty činila podle hygienické stanice 30% u oxidu siřičitého a dokonce 51% u poléťavého prachu.¹⁵ Je tedy zcela evidentní, že situace v tomto roce dosáhla neúnosné míry a stala se skutečně alarmující. Pro vyjádření období počtu dnů, ve kterém průměrné denní koncentrace oxidu siřičitého překročily hodnotu 400 mikrogramů na krychlový metr, se používal výraz Epizody vysokého znečištění ovzduší. Nejdelší z těchto epizod nastala v lednu roku 1982, kdy výše popsané rozptylové podmínky doprovázené silnými inverzemi trvaly nepřetržitě devatenáct dní. Koncentrace zcela pravidelně překračovaly mnohonásobně nejvyšší povolené limity: maximální naměřená průměrná denní koncentrace oxidu siřičitého v Oseku pod Krušnými horami činila 2 440 mikrogramů na

---

¹⁵ *Životní prostředí České republiky. Vývoj a stav do konce roku 1989.* Praha, 1990, str. 56, 57.

krychlový metr, na řadě stanic v severočeské oblasti hodnoty přesahovaly 1 000 mikrogramů na krychlový metr.¹⁶

Narušenost životního prostředí v Severočeském kraji dokazuje také zpráva Ministerstva životního prostředí o vývoji a stavu životního prostředí do konce roku 1989: „Severočeský kraj má v rozsahu a intenzitě narušení životního prostředí nesporný primát. Podíl území s hygienicky nevhodnými podmínkami nedosahuje ani 20 % výměry kraje a na tomto území žijí 4 % obyvatel kraje – 96 % obyvatel žije tedy v prostředí hygienicky nevhodném, z toho pak polovina v prostředí extrémně narušeném.”¹⁷ V neposlední řadě můžeme extrémní narušenost prostředí demonstrovat na údajích zdravotnické statistiky za rok 1987, jejíž část byla zveřejněna v *Revue Teplice* v březnu 1990. „Prostředí v pánevních okresech negativně ovlivňuje zdravotní stav dětí i dospělých v řadě ukazatelů. Z celkového počtu narozených dětí je procento nezralých dětí z pánevních okresů výrazně vyšší (7,8) než v ČSR (5,3). Tyto oblasti vykazují vyšší procento živě narozených dětí, které byly během pobytu v nemocnici či při propuštění nemocné (13,5) než v ČSR (9,2) a v Severočeském kraji (8,2).”¹⁸ Další zprávu zpracovali v tomtéž roce členové Ekofóra a nezávislí odborníci z Teplic; rozšířili ji navíc o informace z dalších okresů Severočeského kraje.¹⁹

1. 2. 3. Ekofilm

Ekofilm se stal jednou z cest, kterou se snažila zainteresovaná část veřejnosti poukázat na zdevastované životní prostředí, ve kterém v roce 1989 československá společnost žila, a to z různých úhlů pohledu. Krátké alarmující filmy měly za cíl nejen šokovat či uvést širokou veřejnost do reality, ale také vyvolat pocit odpovědnosti a pokusit se vyburcovat lid k jakékoliv prospěšné činnosti na poli ochrany životního prostředí. Z těchto důvodů se v Teplicích ve dnech 13. až 17. listopadu 1989 konal tzv. Ekotýden, tedy týden promítání vítězných a nejlepších filmů z mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí, který se konal v Ostravě. Uspořádání takové kulturně-environmentalistické události zaštiťovaly odbory lesního a vodního hospodářství, odbor kultury ONV společně s redakcí *Revue Teplice*. Podle organizátorů se měly veškeré

¹⁶ *Životní prostředí České republiky. Vývoj a stav do konce roku 1989*. Praha, 1990, str. 56, 57.

¹⁷ Tamtéž, str. 244.

¹⁸ *Revue Teplice* 3/1990, str. 21.

¹⁹ Přehled průměrných měsíčních koncentrací SO₂ viz. příloha č. 1.

promítané filmy stát „*zcela samozřejmým základem výchovy a vzdělání každého člověka této doby*” a měli by je vidět „*především ti, kteří spoluvytváří a zasahují do životního prostředí Teplicka*”²⁰. Program byl tematicky rozdělen podle oblastí problematiky životního prostředí, jež odpovídaly jednotlivým dnům festivalu. Po vzoru průběhu ostravského festivalu se součástí stalo nejen promítání filmů, ale rovněž panelové diskuze a následné besedy s odborníky.²¹

Věnujme se nyní Ekofilmu, konkrétně jeho dvěma posledním ročníkům. Jak jsme již naznačili, Ostrava před rokem 1989 byla místem neformálního setkávání všech ekologů z ČSR, kde se v rámci festivalu Ekofilm dokonce vedl jakýsi omezený dialog s některými vládními činiteli. Stal se velmi populárním, a to zejména pro tato politicky orientovaná setkání. Festival existuje dodnes, nicméně tato dimenze mu chybí, dnes se zaměřuje výhradně na ekologii, stává se v pravém smyslu slova festivalem o problematice životního prostředí. Festival byl založen v roce 1974 jako mezinárodní a každoročně se konal v Ostravě; v roce 1997 byl přesunut do Českého Krumlova a dodnes se koná právě tam. Na festivalech konaných do roku 1989 byl pro většinu zúčastněných, laiků i odborníků, důležitější každoročně nabízený doprovodný program – semináře, diskuze s odborníky a zejména panelové debaty na předem stanovené téma. Mimo jiných se festivalu účastnila skupina Brontosaurus²², která přispívala ukázkami „ekovýchovných” her a programů nebo například kuriózní soutěží o nejlepší ekologickou píseň vlastní tvorby. Koncem osmdesátých let navštěvovalo Ekofilm každoročně na tisíc návštěvníků.

Po Sametové revoluci začala návštěvnost systematicky upadat, a to hned z několika důvodů: problematika ekologie přestala být tak ožehavou otázkou, a rovněž fakt, že diskuze v rámci panelových diskuzí již nepředstavovaly protistátní činnost, snížil počet účastníků. V neposlední řadě hrál v této otázce svou roli také nedostatek finančních prostředků na organizaci festivalu. Každý ročník Ekofilmu měl předem vytyčené téma

---

²⁰ *Revue Teplice* 11/1989, str. 5.

²¹ „*Ráno od 9 do 11 hodin budou promítány v kině Květen dokumentární filmy, po krátké přestávce pak až do odpoledních hodin videoprogramy našich i zahraničních filmů a televizních programů. Ve společenském klubu anebo v některém ze salónek domu kultury se pak uskuteční závěrečné besedy. Ve druhém nadzemním podlaží u estrádního sálu bude instalována výstava Ekologie v popředí zájmu, kde se na jednotlivých panelech představí ti z našeho okresu, kterým není problematika životního prostředí lhostejná. ... S programem celého Ekotýdne se mohou Tepličané seznámit na plakátech vystavených na vývěsních tabulích po celém Teplicku, anebo obdržet program přímo v době kultury.*” (Tamtéž, str. 5.)

²² Historie tohoto hnutí sahá až do roku 1973, když probíhaly práce na vyhlášení následujícího roku rokem životního prostředí. Hnutí se podařilo dostat svého cíle – angažovat na ochraně životního prostředí co nejvíce lidí. (VANĚK, M. *Ostrůvky svobody*. Praha, 2002, str. 242-244.)

týkající se některé z oblastí problematiky životního prostředí. Zpočátku se témata věnovala přírodě v chráněných oblastech, péči o chráněné živočichy a rostliny. S přibývajícimi ročníky se příspěvky týkaly stále častěji otázky hrozby ekologické katastrofy, snažily se podat vysvětlení a také přicházely s koncepcemi jejich řešení. V rámci festivalu byl každoročně pořádán i seminář o výchově k péči o životní prostředí. Vrcholem diskuze a dialogu mezi jednotlivými představiteli vědeckých institucí (členové Ekologické sekce Biologické společnosti ČSAV), členy organizací a oficiálními představiteli, se staly na konci 80. let již zmiňované panelové diskuze. Byly to právě tyto diskuze, na kterých se poprvé začalo otevřeně hovořit o stavu životního prostředí a o nutnosti situaci urychleně řešit.²³ Vzhledem k významu, který festival představoval, a podnětům, které poskytoval svým účastníkům, ale rovněž zprostředkovaně občanům dalších měst, se nyní zaměříme na průběh posledních dvou předlistopadových ročníků Ekofilmu. Lépe tak pronikneme do stavu, ve kterém se společnost nacházela a do konkrétní problematiky, kterou řešila.

V roce 1988 se ve dnech 23. až 27. května v Ostravě-Porubě konal již patnáctý ročník mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí. Slova Miroslava Martiše, který přispěl k publikaci vydané právě k této příležitosti, potvrzují slova výše. *„Ze všech doprovodných akcí Ekofilmu jsou nejstarší a nejosvědčenější panelové diskuze. Z původních setkání odborníků přihlášených na Ekofilm s úzkým okruhem zvláště zanícených účastníků festivalu se postupně vytvořila základní podvečerní akce všech programových dnů, u níž zájem návštěvníků do krajnosti napíná kapacitní možnosti přednáškového sálu a v posledních letech se rozlévá i k monitorům, přenášejícím průběh panelových diskuzí do dalších prostor kulturního domu.“*²⁴ Z jeho slov se rovněž dozvídáme, na jakých principech v roce 1988 festival stál: *„Panelové diskuze jsou v programové nabídce koncipovány právě jako otevřené demokratické fórum, v němž každý může bez zábran vystoupit s dotazem i názorem k dané problematice, kde lze získat podrobné informace od zdroje ať již ze světa vědy, výrobní praxe či centrálních orgánů, kde žádný problém ani žádná úroveň řízení není tabu.“*²⁵

Šestnáctý ročník festivalu Ekofilm, který proběhl ve dnech 22. až 25. května roku 1989, byl provázen ústředním tématem *Ekologická ekonomie – ekonomická ekologie*.

---

²³ 25 let Ekofilmu: Český Krumlov 1997-1998. Praha, 1999, str. 23.

²⁴ Ekofilm '88, Ostrava: vybrané referáty k panelovým diskuzím XV. mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí. Praha, 1988, str. 5.

²⁵ 25 let Ekofilmu: Český Krumlov 1997-1998. Praha, 1999, str. 4.

Doprovodný program tvořil dvanáctý seminář s mezinárodní účastí k výchově k péči o životní prostředí *Ekonomika životního prostředí* a také panelová diskuze. Ta měla být podle slov člena odborné skupiny Ekofilmu Josefa Vavrouška „významným zdrojem informací a zároveň podnětem k tvůrčí a hluboce osobně angažované činnosti, zaměřené na hledání a realizaci nové strategie vývoje naší společnosti. Postupující zhoršování životního prostředí i další problémy, před nimiž stojíme, takový přístup vyžadují“²⁶. Toto tvrzení dokazuje, že Ekofilm se všemi svými spoluvůrci a účastníky měl mnohem vyšší ambice než jen poukázat na problém – chtěl přímo vyzývat lid k tomu, aby se aktivně podílel na snaze změnit současnou ekologickou a potažmo i politickou situaci, poučit ho a poskytnout mu pravdivé, dlouho zamlčované informace.

V neposlední řadě měl festival napomoci k rozšíření povědomí o dané problematice za hranice skupiny angažovaných odborníků a laiků. „Znehodnocování životního prostředí působí negativně na zdravotní stav obyvatelstva, zhoršuje jeho fyzické i intelektuální schopnosti a odolnost snášet zátěžové situace, zvyšuje nemocnost. Závažné je to, že soustavné pronikání toxických látek do biochemických pochodů v lidském organismu oslabuje genetický potenciál země, který ohrožuje žádoucí dlouhodobou reprodukovatelnost kvalitního populačního potenciálu ekonomického růstu.“²⁷ Z této části příspěvku, který pronesl v rámci bloku *Ekologicky kvalitní ekologický růst* panelové diskuze Zdeněk Lamser, je patrné, že ze stoupající tendence zhoršování kvality životního prostředí měli jak odborníci, tak veřejnost velké obavy. Padla rovněž koncepce řešení problému: „Pro příští čas bychom měli vzít v úvahu dnes již zveřejňované poznatky z minulého období, v němž se stále prudší vědeckotechnický rozvoj a rozvoj civilizačních procesů při poměrně pomaleji postupujícím růstu ekologického vědomí a myšlení lidí negativně odrážel v kvalitě životního prostředí“²⁸. Cesta dalšího směřování otázky ekologie nebyla jednoznačně koncipována, nicméně přednášející na Ekofilmu měli jasnou představu o tom, že je nezbytně nutné začít jednat, přestat žít ve zkreslené pravdě a poučit o všem veřejnost.

---

²⁶ Ekofilm '89, Ostrava: vybrané referáty k panelovým diskuzím XVI. mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí. Praha, 1989, str. 7.

²⁷ Ekofilm '89, Ostrava: vybrané referáty k panelovým diskuzím XVI. mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí. Praha, 1989, str. 21.

²⁸ Tamtéž, str. 14.

2. DEMONSTRACE

Zaměříme se nyní, když jsme vhlédli do politického, ekologického a společensko-kulturního pozadí událostí, na teplické ekologické demonstrace, které proběhly ve dnech 11. až 13. listopadu 1989. Jak jsme již zmínili v úvodu práce, velkou část informací o přípravách a průběhu demonstrací, stejně jako o událostech, které následovaly, čerpáme z publikace *Chceme čistý vzduch*. Pokud není uvedeno jinak, popisy událostí vznikly spojením mnoha výpovědí přímých účastníků. O možné subjektivitě a zkreslenosti informací jsme již také mluvili; snažili jsme se ve všech možných případech údaje konfrontovat s dostupnými záznamy Veřejné bezpečnosti a dalšími materiály, a tak vznikla syntéza těchto dvou zdrojů informací.²⁹

2. 1. Přípravy demonstrací

Pozvání v podobě plakátů již na první demonstraci vylepoval šestnáctiletý učeň Zbyšek Jindra, kterému se mezi přáteli přezdívalo Oněgin. Ve výpovědích shromážděných v publikaci *Chceme čistý vzduch* se objevují názory, že se o roli Oněgina jakožto organizátora demonstrací někdy spekuluje. V řadách účastníků prý až do následujícího roku panovaly značné pochyby o Oněginově schopnosti tisknout a nalepovat letáky bez další pomoci.³⁰ S touto prací mu údajně pomáhal jedenadvacetiletý Jindřich Uhlíř, kytarista

---

²⁹ O možné subjektivitě a zkreslenosti informací jsme již také mluvili; snažili jsme se ve všech možných případech údaje konfrontovat s dostupnými záznamy VB a dalšími materiály, a tak vznikla syntéza těchto dvou zdrojů informací.

³⁰ Během výslechu, kterému byl Jindra podroben dne 12. února 1990, který měl pomoci objasnit oprávněnost či neoprávněnost zásahu pořádkových jednotek na demonstracích ve dnech 12. a 13. listopadu 1989 v Teplicích, se Jindra k autorství letáků i organizaci demonstrace přiznává: „*Jsem prakticky iniciátorem demonstrací za životní prostředí v Teplicích, které se konaly ve dnech 11. až 13. listopadu 1989. Vzhledem k tomu, že jsem již několikrát od lidí slyšel, že se má konat demonstrace na náměstí Zd. Nejedlého, naposledy to mělo být 28. října 1989 ... řekl jsem si, že s tím něco udělám. Vypůjčil jsem si od svého kamaráda Davida Krčmáře z Teplic ... psací stroj zn. Konzul a na něm jsem pak psal přes kopíráky letáky. ... Na tom letáku bylo něco v tom smyslu, že pokud lidé nesouhlasí s přístupem funkcionářů, vedoucích závodů a organizací k životnímu prostředí, tak aby přišli dne 11. listopadu 1989 na náměstí Zd. Nejedlého manifestovat. Letáků jsem napsal asi sto padesát kusů, které jsem pak vylepoval ve městě, dával jsem je do autobusů a také*

punkové kapely Jateční ulice. Jindra mu měl plakáty poprvé ukázat v restauraci U Fóglů (restaurace U Ptáčků v Šanově) s prosbou o pomoc s jejich distribucí. Plakát vyzýval všechny občany ke shromáždění se v sobotu 11. listopadu na náměstí Zd. Nejedlého (dnešní Benešovo náměstí), aby vyjádřili nesouhlas s nelidským přístupem vůdčích osobností politického aparátu k ochraně životního prostředí a zdraví obyvatelstva. Ještě toho dne odpoledne, tedy 8. listopadu, mladíci údajně vylepovali plakáty na autobusových zastávkách, na sloupech veřejného osvětlení a vhadzovali je do poštovních schránek. Soustředili se na Teplice, ale několik letáků prý umístili do okolí Mostu a Litvínova. Stejného dne večer je zadrželi příslušníci VB a odvezli je na okresní komisařství, kde je podle Uhlířova svědectví drželi čtyři hodiny. Strážníkům se některé plakáty podařilo odstranit, nicméně několik jich zůstalo v ulicích, kde si jich lidé mohli všimnout. Stržené letáky se odnášeli na Národní výbor, kde byl každý opatřen číslem a odnesen na Okresní výbor KSČ (OV KSČ). Uváděné počty plakátů se liší; Uhlíř prohlašoval, že jich měli přes tři sta výtisků, zato příslušníci VB byli v odhadech mnohem skoupější a uvedli číslo padesát kusů.³¹

Jak již bylo zmíněno, někteří lidé (většinou šlo o Jindrovi známé a přátele) tvrdí, že Oněgin sice byl do akce velmi zapálený a byl v té době schopen udělat téměř cokoli, avšak výroba a tisk letáků byla podle nich nad jeho síly. Nutně mu muselo chybět rovněž potřebné vybavení. Určité snahy i plánování demonstrací bezesporu vzešly také z teplického undergroundu. Právě lidé napojení na místní punkové a nezávislé hudební skupiny, rozšiřující mezi lid zakázaný tisk a pravidelně se scházející v restauraci U Ptáčků, měli velkou snahu zasadit se o změnu, ať už ekologickou či politickou. Zdá se, že myšlenka uspořádání happeningu v plynových maskách se zrodila právě v tomto okruhu, nicméně o datu ani plakátech se mezi jeho členy nemluvalo. Z těchto předpokladů můžeme vyvodit závěr, že Zbyšek Jindra jistě nebyl prvním ani jednoznačně nejdůležitějším článkem celých demonstrací, avšak svou odvahou a mladickou nerozvážeností urychlil sled událostí a dal jim jakýsi nespoutaný, snad i bojovný ráz. Nutno podotknout, že podle vlastních slov ani neočekával, jak by celé jeho snažení mohlo dopadnout.³² Okolnosti příprav a plánování akce, stejně jako Jindrův skutečný motiv a míru angažovanosti v akci,

---

rozdával kolemjdoucím. Roznášel jsem je od úterý a ve čtvrtek, tedy 9. listopadu 1989, mě s letáky chytila VB. Bylo mi sděleno podezření pro přečin, ale vše bylo amnestováno.” (Archiv bezpečnostních služeb (ABS), přírůstek 4708-9)

³¹ BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 21.

³² ABS, přírůstek 4708-9.

se již nedozvíme. Mladý učeň bohužel na konci roku 1996 tragicky zemřel při automobilové nehodě nedaleko Oseku u Teplic.

Zdá se, že ekologické demonstrace v Teplicích měly několik hlavních organizátorů. Vedle Zbyška Jindry „Oněgina“, jehož úloha, jak už bylo řečeno, není dodnes zcela objasněna, zmiňme také Jana Sajdla. Jakožto undergroundový muzikant, lídr hudební skupiny *Smutní potápěči*, se pohyboval mezi „deklasovanými živly“. Jeho úloha spočívala mimo jiné v předávání informací do Prahy, odkud se pak mohly šířit po vlnách radia Svobodná Evropa dál. Teplické ekologické demonstrace pro něj nebyly první příležitostí k vyjádření nesouhlasu. Již dříve pořádal koncerty, šířil samizdaty jako *Vokno* nebo *Revolver Revue*, účastnil se protirežimní demonstrace 21. srpna 1989.³³ Několikrát líčil své zkušenosti s příslušníky StB. O to zajímavější je fakt, že Sajdl na demonstraci de facto „pozvala“ sama VB. Došlo k tomu v době, kdy probíhalo prošetřování jeho účasti na akci v Ústí nad Labem dne 27. října 1989. Po výsledku se pozornost příslušníků stočila právě k víkend, kdy se měly demonstrace uskutečnit. Sajdl byl ujištěn, že se v Teplicích bude něco dít a byl vyzván k tomu, aby raději odjel do Prahy. To je velmi podivné chování ze strany příslušníků VB, nicméně dnes se můžeme pouze domnívat, jaký byl jeho pravý záměr.³⁴

V této souvislosti můžeme s obecným názorem konfrontovat přesvědčení Antonína Váni, který vyjádřil v rozhovoru s Miroslavem Vaňkem, konaném dne 2. června 2003. „*Jednoznačně tam pobíhaly desítky organizátorů, kteří organizovali demonstrace v Teplicích. Přípravovali je.*“³⁵

2. 2. Demonstrace jako sociologický a politický jev

Cílem této práce bylo kromě popisu konkrétních událostí, jejich příčin a důsledků, také nastínit fenomén manifestace jako sociologického a politického jevu a jeho dnešní pojetí. V této kapitole uvedeme pouze rámcově autora, který se tímto fenoménem zabývá. Nicolas Maslowski, který téma pojímá o to zajímavěji tím, že má polsko-francouzské kořeny a rozhodl se zkoumat akt manifestace jako takové v českém, potažmo československém

---

³³ BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 18.

³⁴ Tyto informace bohužel nemůžeme konfrontovat s oficiálními materiály VB, tudíž je musíme chápat jako jednostranné.

³⁵ Toto tvrzení pořizené 2. června 2003 můžeme konfrontovat s rozhovorem, který s Antonínem Váňou vedl M. Vaněk již v roce 2005. Rozhovor však není uložen v ÚSD, viz dále.

prostředí. Považujeme tento aspekt prolínání dvou kulturních koncepcí stejného fenoménu za velmi podnětný.³⁶

Ač se Maslowski zabývá pouze pražskými demonstracemi, které proběhly po roce 1989, neztrácí jeho výzkum na zajímavosti. Ve své práci poukazuje rovněž na fakt, že před pádem komunistického režimu představovala v Československu demonstrace jev výjimečný a velmi vzácně se vyskytující. Během svého výzkumu zaznamenal rostoucí tendenci občanů ČSR manifestovat za zlepšení různých oblastí lidského života. Svou prací se autor snažil zodpovědět mnohé otázky, které se týkaly fenoménu demonstrace v československém prostředí bezprostředně po Sametové revoluci. Položil si například otázky, zda strukturální reformy započaté na konci roku 1989 vedly bezprostředně k masivnímu nárůstu manifestací, nebo zda naopak alespoň dočasně utlumily důvody protestovat. V neposlední řadě Maslowského zajímalo, jak velký vliv v této oblasti představuje kulturní faktor. Podle autora demonstrace či manifestace nejsou spontánním jevem – jsou vždy iniciovány jedním nebo dvěma představiteli, kteří se snaží držet kontrolu nad samotným průběhem i nad tím, aby byl po celou dobu dodržován jejich původní smysl. Maslowski během svých výzkumů nenašel takovou demonstraci, která by byla organizovaná pouze jednou osobou; volí proto termín organizační skupina či organizační výbor pro osoby, které stojí v čele demonstrace. Upozorňuje zároveň na fakt, že přestože je manifestace dobře připravená a zorganizovaná, nedokáže vždy skupina těchto lidí udržet kontrolu nad všemi faktory. Toto tvrzení autor odůvodnil faktem, že demonstrace je sociální fenomén, který se neustále vyvíjí a do jisté míry se jeho vývoj nedá předpovídat. Zkusme nyní konfrontovat tuto teorii na náš konkrétní případ teplických ekologických demonstrací.

2. 3. Průběh demonstrací

2. 3. 1. Demonstrace 11. listopadu 1989

---

³⁶ Hlavní myšlenky N. Maslowského čerpáme z jeho dizertační práce *Manifestes en République tchèque – Etude de la protestation par la rue (1989-2009)* z roku 2009 a z kapitoly *Social protests and the world of environmentalists in the Czech Republic* publikace *Social Movements and Public Action* (Praha), již je autorem.

V sobotu 11. listopadu kolem čtvrté hodiny odpolední se na náměstí Zd. Nejedlého sešli první demonstranti. Podle výpovědi očitého svědka a přímého účastníka demonstrací Eduarda Vacka již kolem půl čtvrté stály u Národního výboru tři vozy VB a bylo zajištěno asi dvanáct „pankáčů“. Příslušníci prováděli jejich perlustrace a domnívali se, že tím se celá věc uzavře. Mezitím se však na náměstí začal shromažďovat dav lidí. Někteří zareagovali na výzvu a přišli s plynovou maskou nebo dýchací rouškou přes ústa. Ve chvíli, kdy se hesla *Chceme čistý vzduch!* a *Nechte nás dýchat!* nesla centrem Teplic, už všichni zúčastnění tušili, že se něco děje.³⁷ Podle záznamů StB se první den účastnilo demonstrací na čtyři sta občanů, pamětníci však mluví i o osmi stech. Z výpovědí účastníků, se kterými pracujeme, jasně vyplývá, že demonstrace se nesla v duchu „boje“ za čistší ovzduší. Politické názory a případné antipatie k vedení města měly jít stranou. Jako ilustrace nám může posloužit tvrzení, že jeden účastník, který při demonstraci na náměstí popustil uzdu svým emocím a začal rozvíjet problematiku politických vězňů, byl umírněn samotnými protestujícími ve snaze zachovat původní význam protestu. Někteří účastníci vzpomínají na první demonstrační den jako na příliš pasivní.³⁸ Z několika jejich výpovědí si uděláme představu o průběhu a atmosféře tohoto prvního dne.

Lidé se na náměstí sešli, ale nevěděli, co mají dělat. Nikdo je neorganizoval a to se také projeví na celkovém dojmu. Až když jeden z demonstrantů (nejspíše právě Jindra) dostal nápad uspořádat pochod městem, daly se věci do pohybu. Dav postupoval Leninovou (dnes Masarykovou) třídou dolů městem, poté Husitskou a ulicí 28. října se vrátil zpět do centra. Po celou dobu se provolávala čistě ekologická hesla a tleskalo se. Později se průvod přesunul do Řetenic k nemocnici, kde se část demonstrujících odpojila, přičemž zbytek se vrátil zpět na náměstí. Pocity demonstrantů se různily, většinou však převládala euforie zakrývající strach a obavy z návratu do všedního života, strach z reakce

---

³⁷ V této souvislosti musíme zmínit fakt, že teplické ekologické demonstrace, zvláště pak první, konaná v sobotu 11. listopadu, nebyly všemi obyvateli Teplic a přilehlých obcí vnímány stejně. Z výpovědí mnohých Tepličanů vyplývá, že nejen že o demonstracích vůbec nevěděli v den, kdy se konaly, ale že se o nich ani zpětně nedozvěděli. Drtivá většina dotázaných přiznala, že prožívali naprosto „obyčejný inverzní den“, a nějakému shromáždění na náměstí nepřikládali téměř žádnou důležitost. Z těchto výpovědí je zřejmé, že akce byla připravena úzkou skupinou lidí, která spoléhala sama na sebe a příliš s masovou podporou obyvatel nepočítala. Z těch, kteří ve městě zahlédli plakát, bylo jen minimum odvážných, kteří se rozhodli přijít a demonstraci svou účastí podpořit.

³⁸ Na tomto místě zmiňme zejména Ing. Janu Dvorskou, která vzpomíná na demonstrace v publikaci *Chceme čistý vzduch* (Děčín, 1990). Jana Dvorská byla členkou pedagogického sboru Gymnázia Teplice. Aktivně se účastnila první demonstrace spolu s některými svými studenty, kdy šla protestovat za čistý vzduch, který si přála zejména pro svou tříletou dceru.

vedení a dalšího dění. Co se týče jednání příslušníků VB, pamětníci uvádějí, že ti na sobotní demonstraci nijak nezasahovali; domnívali se, že nedostali žádné pokyny. Je podle nich však jisté, že o akci předem věděli, vždyť zajišťovali odstraňování letáků. Spíše jen přihlíželi zpovzdálí, někteří účastníci mluví i o několika mužích v civilu s vysílačkami. Proběhly rovněž kontroly občanských průkazů.

Záznamy uložené v ABS vztahující se ke dni 11. listopadu potvrzují, že v šestnáct hodin došlo k nepovolenému shromáždění na náměstí Zd. Nejedlého v Teplicích. Záznam potvrzuje, že se vytvořil dav, který procházel ulicí Leninova, dále Husitskou ulicí, kde se zastavil u budovy ONV a dále pokračoval ulicí 28. října kolem budovy OV KSČ a dále ulicí Duchcovská; zde se dav obrátil a dále postupoval do prostoru Zámeckého náměstí. V průběhu průvodu nedošlo k žádným výtržnostem ze strany účastníků, ani k žádným materiálním škodám. Jádru davu tvořilo asi padesát osob převážně ve věku patnáct až šestnáct let, které šly v čele průvodu. Další účastníci průvodu byli občané Teplic, kteří se postupně připojovali. V průvodu se nacházely i starší osoby včetně matek s dětmi. Průběh shromáždění byl pod neustálou kontrolou příslušníků OS SNB Teplice, opatření osobně řídil náčelník OS SNB Teplice pplk. Petráček.

V průběhu demonstrace došlo k narušení plynulého silničního provozu v centrální části Teplic, byl znemožněn průjezd motorových vozidel. Vzhledem k tomu, že průvod směřoval k nemocnici v Teplicích a byla zde obava z vniknutí demonstrantů do nemocnice, byl v ulici U Soudu připraven vodní stříkač. Stříkače použito nebylo, jelikož k tomu může dát souhlas jen ministr vnitra a životního prostředí ČSR. Přestože žádný zásah z řad vedení nebyl nutný, příslušníci SNB sledovali chování davu, aby nedošlo k napadení osob, narušení veřejného pořádku a v daných možnostech regulovali plynulost silničního provozu. Dne 11. listopadu 1989 nebyl přítomen okresní prokurátor JUDr. Pokorný, i když přislíbil, že bude na telefonickém spojení. Operační důstojník OS SNB, poručík Židlík, několikrát telefonoval okresnímu prokurátorovi a vzhledem k tomu, že se neozýval, byl do bytu vyslán výjezdový řidič, který mu ponechal písemný vzkaz.³⁹ V osmnáct hodin, kdy se v prostoru Zámeckého náměstí soustředil zbytek davu, se podařilo po výzvě pracovníka MNV v Teplicích dosáhnout toho, že se dav rozešel. V průběhu opatření byla prováděna perlustrace aktivních účastníků. Během shromáždění byla vyvolávána hesla, která vyzývala účastníky k opětovnému shromáždění na den 12. listopadu v šestnáct hodin opět

---

³⁹ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

na náměstí Zd. Nejedlého. V souvislosti s proběhlými událostmi bylo vydáno opatření na následující den, tedy na 12. listopadu 1989. V devět hodin ráno měla být svolána náčelníkem OS SNB Teplice služební porada, na které se měl ustanovit postup k připravovanému shromáždění.⁴⁰

2. 3. 2. Demontrace 12. listopadu 1989

V neděli 12. listopadu se ve čtyři hodiny odpoledne na náměstí Zd. Nejedlého opět sešli lidé, kteří přišli vyjádřit svůj nesouhlas se stavem životního prostředí na Teplicku. Opět máme k dispozici svědectví přítomných. Podle Eduarda Vacka, který se nedělního protestu také účastnil, se dostavilo méně lidí než den předchozí, odhaduje účast na čtyři sta až pět set demonstrantů. Právě v tento den došlo k vůbec prvnímu střetu mezi demonstranty a příslušníky VB, a sice v ulici Jankovcova. Hlučný dav protestujících s transparentem „*Chceme čistý vzduch*“ odbočil z Leninovy třídy a směřoval do Šanova. První řady průvodu byly bez jakéhokoliv varování nebo výzvy zastaveny a ozbrojenými příslušníky donuceny k ústupu. Okamžitě propukl zmatek, lidé padali na zem a jiní se přes ně dávali na útěk, demonstrace přestala být poklidnou akcí. Dav se rozdělil na dvě části; ty se však následně opět spojily v ulici Karla Čapka a jako jeden celek se demonstranti vydali zpět do centra kolem nádraží a ulice 28. října. Křižovatka u náměstí Zd. Nejedlého byla v tu chvíli již zatarasena, v ulicích se objevilo i vodní dělo a služební psy. Strážníci v čele se soudružkou Stupkovou nejprve varovali demonstrující občany, že jejich počínání je nepovolené, a dali pokyn k rozchodu. Ti stáli pod dělem, v ulici 28. října a čekali, co se bude dít.

V tu chvíli byli již lidé odváznější, množství občanů kolem jim dávalo jistý pocit bezpečí. Ing. Dvorská, na kterou jsme zde již odkazovali, se v neděli k davu připojila až kolem půl šesté odpoledne. Aby předešla zásahu, domluvila se s povolením velitele zásahu s ostatními demonstranty na petici s ekologickými požadavky, kterou měli sepsat a druhý den v půl třetí odpoledne odevzdat na Městském národním výboru (MNV). Poté, co Dvorskou poznali studenti gymnázia a ukázali tak ostatním, že nestojí proti nim, se dav skutečně dohodl a přistoupil na takové řešení. Příslušníci VB povolili průvodu, aby prošel

---

⁴⁰ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

na náměstí v domnění, že se následně rozejde. Mezitím se Dvorské nahlásili dobrovolníci a začali spolu sestavovat základní požadavky.⁴¹ Situace se však zostřila, strážníci vybrali několik chlapců, exemplárně je zbili a odvezli na stanici; odvezli také jednu dívku.⁴² Ohradili se také na Dvorskou, nazvali ji a jádro demonstrantů samozvanci, a osočovali je za to, kdo je zvolil a jak si dovolují mluvit ve jménu lidu. V této vyhrocené situaci se dav rozešel, a to s obvyklým „*Zítřka ve čtyři!*“. Ti, kteří měli zájem na vytvoření petice, se odebrali do domu Dvorské, který se nacházel přímo na náměstí. Již po deseti minutách zazvonili dva příslušníci VB u jejích dveří a odvezli ji k výslechu; postupně odvezli i všechny její „hosty“. Dvorská popsala průběh výslechu naprosto standardně, Jan Kubáň uvedl, že měl dokonce pocit jistých sympatií ze strany vyslychajících. Mezitím se však Petru Veselskému podařilo vytvořit několik kopií textu petice. Na druhý den chtěli „petičníci“ sehnat co největší množství podpisů a odnést petici na MNV v Teplicích.

V tuto chvíli můžeme znovu poukázat na odlišnosti, které se nacházejí mezi výpověďmi a vzpomínkami účastníků a mezi záznamy OS SNB v Teplicích. Dne 12. listopadu 1989 se v šestnáct hodin na náměstí shromáždily přibližně dvě stovky osob, které se asi ve čtvrt na pět odpoledne vydaly v průvodu ulicí Leninova. Postupně se k nim přidaly další osoby, takže průvod tvořilo asi pět set osob. Společně pokračovaly do ulice Jankovcova a zpět do ulic Leninova a 28. října. Zde byl proveden zásah pořádkové jednotky a pohotovostního útvaru Unčín. Průvod byl vyzván pracovníkem MNV Teplice, aby se rozešel. Nato se přibližně sto osob přesunulo z ulice 28. října zpět na náměstí, kde vystoupila ing. Jana Dvorská⁴³ a vyzvala účastníky, aby sdělili své požadavky k problematice ekologie s tím, že bude vytvořen výbor, který je sepiše a předá na MNV v Teplicích. Za tímto účelem oslovila tři účastníky, aby se podíleli na sepsání požadavků.⁴⁴ Dále slíbila, že o průběhu jednání na MNV bude účastníky shromáždění informovat následující den, tedy 13. listopadu 1989 v šestnáct hodin na náměstí Zd. Nejedlého. Na základě výzvy Dvorské a opětovné výzvy pracovníka MNV se účastníci shromáždění rozešli. V průběhu prováděných opatření orgány SNB nedošlo k represivnímu zásahu, pouze k vytlačování osob. Byla rovněž prováděna perlustrace účastníků. Na útvar SNB

---

⁴¹ Mezi dobrovolníky byli Petr Veselský, Eva Veselská, Jan Kubáň, Ladislav Gatial, Petr Kerschovski.

⁴² Pravděpodobně nejhůře dopadl student druhého ročníku teplického gymnázia Luboš Voleník. V té době by si asi jen těžko uměl představit, že za pouhých deset měsíců bude jeho otec, JUDr. Voleník, zvolen v prvních svobodných volbách poslancem do Federálního shromáždění.

⁴³ V záznamech najdeme rovněž informace o Ing. Janě Dvorské (její datum narození, bydliště a pracoviště).

⁴⁴ Text petice viz. příloha č. 3.

bylo předvedeno sedmnáct osob, z toho dvě osoby byly stíhány pro přečin, s ostatními byly sepsány zápisy o výpovědi; v jejich případě šlo o přestupky proti veřejnému pořádku. Mezi demonstranty jezdil ve služebním vozidle okresní prokurátor JUDr. Pokorný s vedoucí odboru vnitřních věcí MNV Teplice D. Stupkovou, společně se dvěma příslušníky SNB v době od čtvrt na pět odpoledne až do konce demonstrace.⁴⁵ Známe rovněž prostředky a osoby, které byly ten den nasazeny. Jednalo se o pohotovostní útvar Unčín – třicet devět příslušníků a jeden autobus, pohotovostní jednotku OS SNB Teplice – dvacet čtyři příslušníků, VB Teplice – deset příslušníků a šest vozidel, a StB Teplice – deset příslušníků. Při zákroku došlo k poškození jednoho vozidla VB a vozidla pohotovostního útvaru Unčín.⁴⁶ Dne 12. listopadu 1989 byly zjištěny poznatky, že nepovoleného shromáždění dne 13. listopadu 1989 se mají zúčastnit občané z celého kraje i mimo náš kraj. Dále bylo zjištěno, že má dojít k provokacím při tomto shromáždění a účastníci měli mít připraveny zápalné lahve, které by použili proti příslušníkům VB. Proto byla OS SNB Teplice posílena dalšími příslušníky VB z Mostu a Litoměřic, celkovým počtem sto padesáti tři příslušníků.⁴⁷

2. 3. 3. Demontrace 13. listopadu 1989

V pondělí 13. listopadu v půl třetí odpoledne byla petice sepsaná předchozího dne skutečně předána předsedovi MNV Teplice Vladimíru Flaškovi. Její text byl stručný a jasný, občané jejím prostřednictvím požadovali okamžité objasnění situace a vytyčení ekologických cílů, stejně tak jako prostředků, jakými jich lze dosáhnout.⁴⁸ Po jejím předání proběhlo jednání, kterého se kromě předsedy Flašky účastnil také soudruh Kuncl, soudružka Stupková a další dva nejmenovaní soudruzi. Dvorská popisuje rozhovor mezi ní a jejími stoupenci a soudruhy Flaškou a Kuncllem jako prostoduchý a sehraný. Podle jejích slov s nimi bylo jednáno arogantně, demonstranti byli mimo jiné nařknuti z přeceňování ekologické situace

⁴⁵ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž (jedná se o dodatek ze dne 7. prosince 1989).

⁴⁸ „Žádáme vedení města, aby v co nejkratším termínu uspořádalo na veřejném prostranství oficiální setkání s občany, na kterém nám všem vysvětlí, jakými konkrétními opatřeními hodlá současnou kritickou situaci řešit. Jedná se o stav, jehož řešení nelze již déle odkládat. Problém se týká nás všech, myslíme si proto, že mají občané dostat možnost o řešení těchto palčivých problémů spolurozhodovat.“ (součást dokumentu zasláního předsedou MNV Teplice a okresním tajemníkem OV KSČ Teplice dne 13. listopadu 1989 Federální správě do Prahy, konkrétně k rukám náměstka vnitra S. Sedláčka, ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86)

(„*Já vím, jak se vám ty demonstrace hodí, když se to teď mele v Maďarsku, Polsku a v Německu!*“⁴⁹).

Zdá se, že rozhovor se nesl ve velmi arogantním a výsměšném, přitom stále „zamlčovacím“ duchu. Představitelé MNV se bránili, že pro situaci dělají maximum, soudruh Kuncl se rozhodl argumentovat faktem, že v minulém roce nastalo pouze deset inverzních dnů.⁵⁰ Dvorská přišla s návrhem na uspořádání veřejného shromáždění s odborníky na téma ekologie a stav životního prostředí; ten byl však opomenut. Můžeme konstatovat, že vedení si neuvědomovalo, či snad nechťelo uvědomovat, naléhavost situace a demonstrantům nedalo žádný prostor pro vyjádření jejich obav a často velmi sofistikovaných názorů. Jan Kubáň, rovněž přítomen na jednání, navíc vypověděl, že způsob mluvy pana předsedy byl značně nevybíravý a že pro vulgarismy nechodil daleko. Je tedy zřejmé, že nemístné připomínky a způsob vedení rozhovoru nemohly v žádném případě vést k řešení, které by bylo uspokojivé pro obě strany.⁵¹

Ve zprávě, kterou dne 13. listopadu poslal předseda Flaška spolu s náčelníkem OS SNB Teplice pplk. Petráčkem do Prahy, se o průběhu samotného jednání nic nenachází. Pro srovnání uvádíme text zprávy: „*Dne 13. listopadu 1989 navštívila předsedu MNV v Teplicích za přítomnosti místopředsedy Ing. Kuncla a člena rady Ing. Hrubého skupina mladých lidí (Dvorská, Gatial, Kersšovsky, Peno, Kubáň) – tato skupina předložila požadavek okamžitého řešení ekologické situace okresu Teplice, v němž se dožadují, aby vedení města v co nejkratším termínu uspořádalo oficiální setkání občanů, na němž vysvětlí, jakými konkrétními opatřeními hodlá současnou kritickou situaci řešit. Podotýkají, že se jedná o stav, jehož řešení nelze již dále odkládat. Bylo ze strany vedení NV přislíbeno, že do jednoho měsíce proběhne plenární zasedání MNV k tomuto problému, kde bude široká veřejnost seznámena s celou situací, která se v městě provádí a co se dál v ekologii dělá. Chtěl bych upozornit přítomné, že pokud dojde k manifestaci dnes v šestnáct hodin, jedná se o manifestaci nepovolenou a NV vyvodí veškeré důsledky, aby nedošlo v rámci této manifestace k narušení veřejného pořádku. Zároveň bylo doporučeno, aby představitelé této skupiny vystoupili v městském rozhlase a upozornili na nezákonnost*

---

⁴⁹ Slova soudruha Kuncla (BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 47.)

⁵⁰ Tamtéž, str. 10.

⁵¹ Na poznámku soudružky Stupkové, že před MNV je Československá televize, předseda Flaška řekl: „*Budeme alespoň v televizi?*“ (BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 47). Z takové reakce můžeme usuzovat, jak lehkomyšlně se stavěl k dané problematice a jak si nebyl schopný uvědomit, jaké důsledky by demonstrace mohly přinést.

této manifestace s tím, že do jednoho měsíce bude svoláno zasedání k této problematice, kterého se mohou všichni zúčastnit.”⁵²

Mezitím se na náměstí Zd. Nejedlého kolem čtvrté hodiny odpolední opět shromáždili demonstranti. Tentokrát se ovšem nejednalo jen o mládež, která přišla s plynovými maskami a rouškami na tvářích, našli bychom zde také dospělé občany s dětmi. Na pondělní demonstraci naopak chyběl již několikrát zmíněný Eduard Vacek, který byl ráno, jakožto jeden z hlavních iniciátorů protestu, zatčen příslušníky VB. Situace se od předchozích dnů citelně změnila – objevila se kamera Československé televize, pro udržení pořádku se na náměstí shromáždily posily z Ústí nad Labem, tentokrát vyzbrojené dlouhými bílými obuškami, štíty a přilbami.⁵³ Na náměstí byl demonstrantům sdělen výsledek jednání na MNV, tedy ohlášení veřejného zasedání na téma ekologie plánované na další měsíc. S tím se však přítomní nechtěli smířit a dál křičeli: „*Chceme čistý vzduch! Máme holé ruce!*”. Takto došli naprosto nehlídanou ulicí Školní k Okresnímu výboru komunistické strany Československa (OV KSČ) a vyvolali okresního tajemníka Antonína Váňu. Ten je následně vyzval k příměří slovy: „*Nebudeme se tady v ulicích věčně nahánět*”⁵⁴. Jelikož situace byla velmi napjatá, slíbil Váňa demonstrantům pod nátlakem, že se ekologické shromáždění uskuteční již 20. listopadu, a to na zimním stadionu v Teplicích. Byl vytvořen organizační štáb pro přípravu ekologického mítinku, za jehož členku byla zvolena Jana Dvorská⁵⁵.

Ze všech konaných shromáždění se právě toto, konané 13. listopadu, setkává s největšími odlišnostmi jednotlivých interpretací. Konfrontujme proto předchozí odstavce s tím, jak byly události popsány v dochovaných záznamech.⁵⁶ Dne 13. listopadu 1989 v šestnáct hodin se uskutečnilo nepovolené shromáždění v Teplicích na náměstí Zd. Nejedlého. Účastnilo se ho na tři sta osob ze zadu blokovaného místa shromáždění, a dalších devět set až jeden tisíc osob, celkem tedy dvanáct set až třináct set demonstrujících. Vzhledem k tomu, že účastníci neuposlechli výzvu pracovníka MNV Teplice k rozpuštění

---

⁵² ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁵³ Další příslušníci byli povoláni také z Loun, Litoměřic, Mostu a Unčína. Máme k dispozici počet nasazených osob a dopravních prostředků, které byli v rámci výpomoci OS SNB Teplice dne 13. listopadu 1989 nasazeny ze sousedních okresů. (Tamtéž)

⁵⁴ BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 26.

⁵⁵ Údajně bez vlastní iniciativy.

⁵⁶ Další informace o zásahu příslušníků VB dne 13. listopadu 1989 nás informuje přepis radioprovozu, viz. příloha č. 12)

shromáždění, bylo provedeno vytlačování osob připravenými pořádkovými jednotkami.⁵⁷ Po vytlačení z náměstí Zd. Nejedlého se asi dvě stě padesát osob přesunulo do ulice Alejní před budovu OV KSČ v Teplicích. Zde ke shromáždění vystoupil vedoucí tajemník OV KSČ Antonín Váňa, který v diskuzi zodpověděl ekologicky zaměřené dotazy přítomných. Závěrem přislíbil konání veřejného mítinku, který se měl konat dne 20. listopadu 1989 v šestnáct hod na zimním stadionu v Teplicích. Po tomto vystoupení se shromáždění rozešlo. V průběhu prováděných opatření bylo zajištěno devět účastníků, kteří byli předvedeni na OS SNB Teplice, a byly s nimi rovněž sepsány zápisy o výpovědi; poté došlo na jejich propuštění. Opatření ten den skončila v osmnáct hodin. Při tomto nepovoleném shromáždění bylo nasazeno celkem dvě stě devadesát tři příslušníků VB, sedmdesát osm členů VB a StB, třicet tři osobních vozidel, pět autobusů a sedm nákladních vozidel. Při uvedeném nasazení sil nebyl nikdo z příslušníků SNB ani občanů zraněn. Řízení akce prováděl náčelník OS SNB Teplice za přítomnosti krajského prokurátora.⁵⁸

Všimněme si, že onen „rozhovor“, který je účastníky demonstrací líčen velmi expresivně, ani výsledná dohoda doprovázená poněkud teatrálním vystupováním Antonína Váni, netvoří součást záznamu o průběhu shromáždění a událostí 13. listopadu, informace o jeho průběhu podává pouze zpráva předsedy Flašky do Prahy. Máme k dispozici rovněž zápis ze dne 14. listopadu, kdy došlo ke shromáždění osob z řad mládeže, opět na náměstí Zd. Nejedlého. Kolem čtvrt na pět odpoledne se na náměstí začaly shromažďovat hloučky osob z řad mládeže ve věku mezi patnácti a osmnácti lety. Převážně se jednalo o osoby inklinující k tzv. „hnutí PUNK“, „osoby HIPIS“ a osoby romského původu. Přibližně sedmdesát osob se soustředilo v prostoru kašny na náměstí Zd. Nejedlého, přičemž jeden z účastníků (Petr Kerschowski, zároveň jedním z členů výboru ustanoveného na demonstraci dne 12. listopadu) vystoupil na kašnu a přečetl petici požadavků, jež byla předána předchozí den předsedovi MNV v Teplicích. Z řad účastníků shromáždění se začaly ozývat výzvy, aby se nadále každodenně pokračovalo v demonstracích. Kerschowski však prohlásil, že je nutné vyčkat mítinku za zimním stadionu, a až v případě, že nebude uspokojivě reagováno na předložené požadavky, budou opakovaně svolávány další demonstrace na nám. Zd. Nejedlého, a to ihned následující den, tedy 21. listopadu 1989 v

---

⁵⁷ Dagmar Stupková žádala dne 13. listopadu o neprodlený zákrok k rozpuštění nezákonného shromáždění. Vydání jejího pokynu předcházela výzva MNV ke shromážděnému davu za použití rozhlasové techniky. Tato výzva nebyla respektována a bylo patrné, že bezprostřední nebezpečí vážného ohrožení veřejného pořádku nebude moci být odstraněno silami a prostředky NV. (ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86)

⁵⁸ Tamtéž.

šestnáct hodin. Po tomto prohlášení se účastníci rozešli a ve tři čtvrtě na pět odpoledne byl již v prostoru náměstí normální provoz. Ze strany orgánů OS SNB Teplice nebyl vůči shromážděným prováděn žádný zásah, vývoj situace byl pouze sledován operativními hlídkami.⁵⁹

Ustanovení mítinku na 20. listopad představovalo již samo o sobě ohromnou událost. Šlo o první velký dialog, o první moment, kdy MNV připustil debatu s širokou veřejností. Antonín Váňa spolu s dalšími stranickými představiteli očividně nepřikládal shromáždění takovou váhu jako demonstrující, domníval se, že nepůjde o nic závažného, natož přelomového. O jeho postojích a názorech nejen na ekologickou situaci na Teplicku se dozvídáme ze dvou rozhovorů, které s ním v roce 2003 pořídil Miroslav Vaněk.⁶⁰ Antonín Váňa měl od roku 1983, kdy do Teplic přišel, k tomuto městu ne příliš vřelý vztah. Tvrdil, že Teplice jsou „zákeřné“, a že jsou v mnoha aspektech výjimečné, že se vymykají ostatním severočeským městům. Teplice označil za „*strukturální minibuňku severních Čech*“⁶¹, za místo důležité pro shromažďování vlivných lidí a zahraničních hostů. V otázce stavu životního prostředí paradoxně Teplice za významné nepovažoval: „*Životní prostředí v Teplicích nebylo vůbec specifické, naopak byly enklávy v Severočeském kraji, které na tom byly podstatně hůře...*“. Váňův názor na to, jaký byl skutečný důvod, proč lidé vyšli 11. listopadu 1989 do ulic, je naprosto jasný: „...*já osobně tvrdím, tvrdit nepřestanu, i když to samozřejmě nikoho nezajímá, že celé ekologické demonstrace byly jenom volbou tématu jak začít. Ekologie se zdála být řekl bych nepřijatelnějším a nepřitažlivějším momentem jak to vyvolat.*“⁶² Konfrontujme nyní však jeho tvrzení s myšlenkou, kterou vyslovil během rozhovoru s M. Vaňkem dne 22. června 1995. V tu dobu byl naprosto přesvědčen o tom, že celá akce teplických demonstrací byla

---

⁵⁹ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁶⁰ Antonín Váňa byl k natočení rozhovoru tázán již v roce 1996, tvrdil však, že na „ještě nedozrálá doba“. Z úvodu rozhovoru se dále dozvídáme, že po Sametové revoluci zůstal nadále v KSČ(M). Jevil se jako konzervativní komunista, sečtělý a inteligentní, ale také jízlivý a ironický. Zahořkl vůči Teplicím a jeho skeptický pohled se přenesl na celý český národ. Během rozhovoru nicméně působil uvolněně, jeho projev byl korektní a připravený. Zdá se, že nikdy nezapochyboval o své pravdě a o svých rozhodnutích, na tazatele působil dojem oběti, která by však svá rozhodnutí nezměnila. První rozhovor proběhl dne 2. 6. 2003, druhý o dva měsíce později, dne 5. 8. 2003, přičemž ten už podle Vaňka nebyl tolik jízlivý. Přepisy obou rozhovorů jsou uloženy v Ústavu pro soudobé dějiny (ÚSD).

⁶¹ ÚSD, Rozhovory, A-019 z 2. 6. 2003, str. 13.

⁶² Tamtéž, str. 16.

organizována a řízena z Prahy disidentskými organizacemi.⁶³ Na celých demonstracích mu vadil zejména fakt, že přestože dostal více než šest desítek anonymů, neutvořila se v okolí Teplic žádná opoziční skupina, která by s reálnými požadavky a představami byla schopna přijít a situaci se snažit řešit. Tvrdil, že až do listopadových událostí byli všichni velice opatrní a o to více ho následné dění překvapilo. Souvislost mezi teplickými demonstracemi a nedalekými německými rezoltně odmítl a prohlásil, že teplické demonstrace vnímá „*tak trochu jako generálku na větší vystoupení*“⁶⁴. Váňa dále vzpomíná na situaci, kdy slíbil dne 13. listopadu občanům mítink na zimním stadionu, aniž by v té chvíli tušil, co se tam za týden odehraje. Dav byl nekompromisní a nechtěl odejít bez nějakého konkrétního výsledku – Váňa si stěžuje, že lidé v té chvíli neuvažovali racionálně, a za celou hodinu, kdy se s nimi snažil diskutovat, nepochopili, že on není kompetentní k tomu řešit s nimi ekologickou otázku. Navrhl proto setkání s odborníky, které také slíbil přivolat a situaci vyřešit. V této souvislosti také připomněl, že řada funkcionářů, kteří mu slíbili podporu na mítinku, nepřišla a on musel „*vzít do ruky mikrofon a před narvaným teplickým stadionem začít hovořit...*“⁶⁵. Následující týden proběhl poměrně klidně, alespoň co se Teplic týče. Pražské události 17. listopadu a následná lavina změn však přesvědčily všechny včetně Antonína Váni, že 20. listopadu už v Teplicích nepůjde jen o ekologii.

2. 4. Výpovědi svědků

Uvedme na tomto místě konkrétní příklady výpovědí některých z významných aktérů demonstrací. Jedná se o záznamy výpovědí, které byly pořizovány převážně v roce 1990. Z velkého množství záznamů používáme pouze ty, které se váží na osobnost zmíněnou v předchozích kapitolách či na jinou výraznou postavu teplických ekologických demonstrací. Veškeré informace zde čerpáme z dokumentů poskytnutých ABS, konkrétně z přírůstku 4708-9. Tato podkapitola pomůže dokreslit samotný průběh událostí a doplní předchozí části o další detaily.

Petr Kerschowski byl vyslýchán dne 29. ledna 1990 v Teplicích. Vypověděl mimo jiné, že do Teplic přijel krátce po sedmnácté hodině, když projížděl Leninovou ulicí, již viděl čelo průvodu. Jelikož byl o demonstraci informován, vystoupil na náměstí Zd.

⁶³ Tento rozhovor si A. Váňa nepřál natáčet, a tudíž není dochován v ÚSD (VANĚK, M. *Nedalo se tady dýchat*. Praha, 1996, str. 132.).

⁶⁴ ÚSD, Rozhovory, A-019 z 2. 6. 2003, str. 24.

⁶⁵ Tamtéž, str. 17.

Nejedlého a šel ulicí 28. října naproti průvodu. Tak zahlédl skupinky příslušníků, některé v uniformě a některé v maskáčích; ulice byla již uzavřena, vzpomínal také na psovody se psy. Zařadil se do čela davu, který postoupil směrem k příslušníkům a zhruba dvacet metrů od nich se zastavil. Demonstranti provolávali ekologická hesla přibližně deset minut, nereagovali na výzvy představitelů MNV a obešli příslušníky VB po chodnicích z obou stran. Kerschowski vypověděl, že byl svědkem útoku příslušníka VB na mladíka, kterému, opřenému o služební vozidlo, uštědřil v přítomnosti dalších osob ránu. Nedokázal však ani jednoho aktéra blíže identifikovat. To už dav pokračoval ke kašně na náměstí, kde se Kerschowski potkal s učitelkou Janou Dvorskou a dohodl se spolu s dalšími jedinci na sepsání hlavních požadavků u ní v bytě. Sotva po pěti minutách si pro Dvorskou přijeli příslušníci, zbytek tzv. demonstračního výboru (nejspíše pět lidí) bylo na OS SNB Teplice odvezeno o půl hodiny později. Kolem dvacáté hodiny se opět všichni sešli u Dvorské v bytě a zpracovali dokument.

MUDr. Petr Veselský vypovídal dne 1. února 1990 taktéž v Teplicích. Uvedl, že demonstrace se účastnil již den předcházející, 11. listopadu 1989. O ní se dozvěděl prostřednictvím známých a letáků, který k účasti na shromáždění vyzýval. Toho dne nedošlo k žádným střetům mezi účastníky a příslušníky SNB. Dne 13. listopadu se demonstrace účastnil pouhých dvacet minut, během kterých viděl nástup pohotovostní jednotky VB v bílých přilbách; zásah proti demonstrantům nezaznamenal.

Výslech JUDr. Dobroslava Pokorného proběhl dne 9. února 1990. Vypověděl, že dne 11. listopadu na demonstraci přítomen nebyl, byl s rodinou a až následně našel vzkaz od pplk. Petráčka. Následující den se pohyboval zejména vozidlem s dalšími příslušníky SNB, které ovšem neznal. U ulice 28. října již poznal vedoucí odboru pro vnitřní věci MNV D. Stupkovou, která z vozidla hlásila, že demonstrace není povolena a že se dav musí rozejít. Pokorný popsal také příchod Ing. Dvorské, která prohlašovala, že v průvodu jsou její studenti a chtěla s nimi promluvit a přesvědčit je, aby se rozešli. Průvod se však dostal na křižovatku ulice 28. října a náměstí Zd. Nejedlého, kde probíhal již zmiňovaný incident zadržování mladíka příslušníky. Nejen v prohlášení JUDr. Pokorného sledujeme snahu ospravedlnit své činy a rozhodnutí a představit se v co možná nejlepším světle: *„I když jsem samozřejmě NV k projednávání věci pověřen nebyl, považoval jsem za správné raději jednat, než použít násilí. ... pplk. Petráček požadoval, aby ji (Ing. Dvorskou) příslušníci SNB zadrželi a předvedli na OS SNB, že má mít nějaké písemnosti. Na to jsem*

několikrát odpovídal, že s tím nesouhlasím, že je to přinejmenším netaktické, když shromáždění demonstranti viděli, že jejich mluvčí je příslušníky SNB ihned zadržen. Vím, že ani ti příslušníci, co byli se mnou ve vozu, se zadržením nesouhlasili a že pplk. Petráček ten rozkaz opakoval asi třikrát, než byl splněn. Zde si myslím, že měl ze zákona plně respektovat mé stanovisko, protože v daném případě jsem kompetentní k rozhodnutí byl.”

Na 13. listopadu 1989 požádal krajského prokurátora JUDr. Čecha, aby přijel do Teplic. To se také stalo a Pokorný prokurátorovi vysvětlil, že byl do celé situace vmanipulován, že se neshodl s pplk. Petráčkem a že by nebylo vhodné, aby do této záležitosti ještě zasahoval.

Dagmar Stupková byla výslechu podrobena dne 12. února 1990. Lze konstatovat, že se se během výslechu mnohými způsoby odvolávala na jiné pracovníky MNV či rozkazy jimi vydané. Během samotných demonstrací poté uvádí, že měla veliký strach. V souvislosti s výzvou, která předcházela žádosti VB o zásah při demonstraci uvedla, že se řídila metodickými pokyny pro NV při plnění úkolů shromažďování a ochrany veřejného pořádku při shromáždění. Několikrát se odvolávala na to, že byla jedinou představitelkou MNV, která byla přítomna, a že o možnost zasáhnout do demonstrací nijak nestála a se stupňujícím se napětím v ulici 28. října se začala obávat dokonce i o svůj život: *„Dne 12. listopadu 1989 kolem šestnácté hodiny volal pplk. Petráček ... že potřebuji z NV někoho, kdo dá výzvu k rozchodu. K tomu bych podotkla, že před tím nikdo z občanů na NV nepřišel, aby žádal o povolení nějaké demonstrace. ... Ještě bych dodala, že jsem si u ONV přisedla do auta VB, ve kterém byl okresní prokurátor, protože v tu dobu jsem již měla strach a chtěla jsem být prostě s někým. ... Já bych k této situaci dodala, že jsem měla takový strach ... i když v průvodu šli i slušní lidé i celé rodiny, bylo zde i mnoho povykujících výrostků, tzv. pankáčů apod.”*

Zbyšek Jindra, mladý učeň, který celé demonstrace vyprovokoval, byl vyslechnut dne 12. února 1990. Jindra se účastnil demonstrace dne 11. i 12. listopadu, v té souvislosti uvedl, že příslušníci VB neměli prilby ani štíty, obušky měli černé. Jindra vypověděl, jak byl průvod vytlačován z ulice 28. října a jak jeho spolu se spolužákem naložili příslušníci do přistavěné Avie. Zadržení bylo v případě Jindry údajně doprovázeno urážkami a sprostými nadávkami, v případě jiného mladíka také ránou do obličeje. Mimo tento zásah však Jindra žádné surové zacházení ze strany příslušníků ani demonstrantů nepozoroval; vypověděl, že i během výslechu s ním bylo zacházeno slušně a klidně.

2. 5. Pohled oficiálních představitelů

Oficiální vyjádření OS SNB Teplice k proběhnuvším teplickým událostem nebylo pochopitelně zcela nezaujaté. O průběhu celých demonstrací z pohledu oficiálních představitelů a velitelů zásahů, konkrétně slovy náčelníka OS SNB Petráčka vypovídá zpráva o opatřeních složek SNB ve dnech 11. až 13. listopadu 1989, která byla vydána dne 1. prosince 1989. Vznikla na základě nařízení o prošetření opatření, která byla přijímána během všech shromáždění. Petráček v ní zdůvodnil jednání a postupy následovně: „Vzhledem k tomu, že do čela demonstrantů za ekologické požadavky se postavily osoby, které byly trestány za majetkovou a násilnou trestnou činnost, charakter těchto osob nedával záruku k pokojnému průběhu demonstrace. Při zhodnocení této situace vedení OS SNB došlo k závěru, že tyto demonstrace jsou jen záminkou a mohou vzhledem ke složení organizátorů z řad kriminálně závadových osob přerůst v násilnou a majetkovou trestnou činnost. Také z toho důvodu, že v našem státě k demonstracím takového druhu nikdy nedocházelo. Když vezmeme v úvahu, že v okrese máme 1 284 kriminálně závadových osob a 362 toxikomanů, nešlo stávající situaci podcenit, zejména z toho důvodu, aby nedošlo k napadení občanů a poškozování majetku. Vedením OS SNB bylo proto provedeno opatření k zamezení případnému narušení klidu a veřejného pořádku. O tom byl uvědomen ONV, MNV, okresní prokurátor JUDr. Pokorný a KS SNB Ústí nad Labem.”⁶⁶ Zpráva obsahovala rovněž popis průběhu demonstrací v jednotlivých dnech.⁶⁷

Názory a stanoviska, která zastával Antonín Váňa, jsme již nastínili v předchozích kapitolách. Zdá se, že v sobě ještě v době pořízení rozhovorů s M. Vaňkem (rok 2003) nesl veliký pocit křivdy. Hodnotil: „Nevěřím. Snad o to víc, o co jsem se snažil pro něj udělat. Já jsem prožil dvacet pět let svého života prací pro jiné. Já jsem nečekal vděk. Ale nemusel jsem se dočkat zrady.”⁶⁸ Události a atmosféru bezprostředně následující po listopadu 1989 v Teplicích popsal Váňa velmi sentimentálně; vzpomněl na to, jak lidé přecházeli na druhý chodník, když ho spatřili, jak na něho pokřikovali a jak nenávisť vůči němu přenášeli také

⁶⁶ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁶⁷ Tato zpráva pplk. Petráčka byla ovšem označena za nedostatečnou, proto byl dne 29. listopadu 1989 okresní prokurátor JUDr. Pokorný požádán o prošetření zákroku složek SNB opětovně. Vyžadoval tudíž po Petráčkově její urychlené doplnění, a to zejména důvodů zákroků složek SNB v jednotlivých dnech, druhu složek nasazených orgánů, jejich počet a jména velitelů zásahů. (Tamtéž.)

⁶⁸ ÚSD, Rozhovory, A-019 z 5. 8. 2003, str. 26.

proti jeho rodině. Váňa odešel z funkce vedoucího tajemníka a požádal o místo na šachtě, kde následně pracoval jako důlní zámečník.

Byl veden seznam podchyčených osob na demonstracích ve dnech 11. až 13. listopadu 1989 v Teplicích, který obsahuje sto devět jmen; u každého z nich je rovněž uvedeno datum narození, bydliště a adresa zaměstnání. O některých z demonstrantů byly zaznamenány podrobnější informace, pro příklad uvedeme dva účastníky: Petra Kerschowského a Zbyška Jindru. *„Petr Kerschowski pochází z rozvrácené rodiny, vychováván, babičkou, na učilišti se dopouštěl podvodů tím, že odcizil razítko svazarmu a tímto falšoval omluvenky na Středním odborném učilišti Somet, kde se učil. Často střídá zaměstnání ... odsouzen za trestnou činnost ublížení na zdraví a dále pro přečin ... k trestu odnětí svobody na patnáct měsíců s podmíněným odkladem na dva roky. V současné době je stíhán pro trestnou činnost... Projevují se u něj násilnické sklony se snahou vydávat se za příslušníka SNB. Zúčastnil se demonstrace 12. listopadu 1989 v Teplicích. Dne 13. listopadu 1989 vyzýval další osoby k účasti na demonstraci, byl členem koordinačního výboru.“*⁶⁹ Demonstranti měli být vyliční jako představitelé deklasovaných živlů; podobně vyzněl také záznam o druhém účastníkovi. *„Zbyšek Jindra pochází z rozvrácené rodiny, je vychováván matkou, která na jeho výchovu nestačí. Jeho bratr v současné době odpykává trest odnětí svobody pro trestný čin propagace fašismu. Jmenovaný má časté absence na učilišti i v zaměstnání ... v současné době stíhán pro přečin ... a to vzhledem k tomu, že byl zjištěn jako pisatel a rozšiřovatel písemností, které vyzývaly občany k demonstraci na den 11. listopadu 1989 na náměstí Zde. Nejedlého v Teplicích, tiskoviny byly částečně zajištěny. Rozšiřování závadových písemností prováděl již v měsíci srpnu 1989 v Praze. Dne 11. listopadu 1989 byl aktivním členem demonstrace v Teplicích, kde organizoval čelo průvodu. Dále se zúčastnil demonstrace i v dalších dnech.“*⁷⁰

---

⁶⁹ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁷⁰ Tamtéž.

3. EKOLOGICKÝ MÍTINK A JEHO DOZVUKY

Již dne 16. listopadu se od třinácti hodin na OS SNB Teplice konalo jednání, kterého se zúčastnilo patnáct představitelů štábu bezpečnostního opatření. Zápis tohoto jednání nám jasně ukazuje, jaké přípravy útvar chystal a jaké bylo oficiální stanovisko, které k celé věci bezpečnostní orgány zaujaly. „Dne 20. listopadu 1989 od šestnácti hodin se bude konat na zimním stadionu v Teplicích mítink s občany okresu k problému zvýšeného obsahu škodlivin v ovzduší. Po zkušenostech ze dne 11., 12. a 13. listopadu 1989 bylo rozhodnuto, že SNB nebude zasahovat, pořádek bude zajišťovat pořadatelská služba z řad organizátorů mítinku. V případě naplnění kapacity stadionu (4 500 osob) bude provedeno ozvučení prostranství před halou. V případě vyšší účasti osob je připravena i alternativa konání mítinku na stadionu kopané TJ Teplice.”⁷¹

Dále byly členům řídicího štábu bezpečnostního opatření uloženy konkrétní úkoly. Následovalo podrobné seznámení přítomných se situací předešlých dní, které provedl kpt. Eleš. Poté byla se zástupcem Požárního útvaru Teplice Novotným projednána účast požárníků na mítinku. Bylo ujednáno, že požární útvar před započítím mítinku provede prohlídku zimního stadionu s cílem zamezení možnosti požáru a jeho pracovníci budou v jeho průběhu držet tzv. „asistenční službu” ve služebním stejnokroji. V rámci tohoto jednání vystoupil se svým příspěvkem rovněž okresní prokurátor JUDr. Dobroslav Pokorný, v němž poukázal zejména na nepřípravenost orgánů MNV Teplice a OV KSČ Teplice reagovat během nepovolených demonstrací ve dnech 11. až 13. listopadu 1989. Zhodnotil vysokou morální odpovědnost příslušníků SNB, kteří se zásahu zúčastnili a jednáním ze strany demonstrantů se nenechali vyprovokovat. Vyslovil svůj názor, že SNB zasahovat nemělo, nýbrž že věc měla být zvládnuta orgány státní správy. Dále uvedl, že odpovědnost za současnou situaci na sebe měl vzít MNV Teplice.⁷²

Na tomto místě znovu připomeňme, v jakém časovém rozpětí se teplické události odehrávaly. Samotné demonstrace, jakési regionální předznamenání pražských událostí, se pochopitelně nesly v jiném duchu než ekologický mítink, jehož atmosféra se ve víru rychlého sledu událostí podstatně změnila. Naprosto jasně mluví také čísla zúčastněných

⁷¹ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁷² Tamtéž.

(na demonstraci dne 13. listopadu 1989 přišlo maximálně třináct set účastníků, na zimním stadionu se jich sešlo na šest tisíc).

3. 1. Průběh mítinku

Přistupme nyní k samotnému mítinku. Dne 20. listopadu 1989 před třetí hodinou odpolední zamířily davy nespokojených občanů nejen z Teplic k zimnímu stadionu. Zhruba o hodinu později se jich uvnitř nacházelo na šest tisíc, přičemž dalším patnáct set čekalo před stadionem. Do lavice na tribunu zasedli představitelé okresu i města, ředitelé podniků podílejících se zásadním způsobem na znečišťování ovzduší a zástupci institucí z Ústí nad Labem i Prahy. Organizace nebyla adekvátní rozsahu akce, pořadatelé totiž předčasně uzamkli vchod, nehledě na to, že ještě nebyla zaplněna všechna místa. Toto počínání nemělo za následek nic jiného, než rozbití jedné skleněné výplně dveří a vniknutí dalších zainteresovaných účastníků do prostorů stadionu. Během mítinku fungoval pouze jeden mikrofon, zde se můžeme jen domnívat, zdali se tak dělo záměrně (aby se předešlo nechtěným přímým otázkám z davu) či šlo pouze o důsledek nedostatečné organizace akce. Vzhledem k této situaci řídil diskuzi již zmiňovaný okresní tajemník Antonín Váňa. Nicméně na četné otázky občanů se odpovídalo; každý měl možnost odevzdat svůj dotaz v písemné formě u vchodu. Na tomto místě si dovoluujeme znovu zdůraznit jak významný posun v přístupu k veřejnosti a ochotě řešit problém otevřeně, tento dialog představoval.

Na úvodní slova tajemníka Váni reagovalo publikum kladně. Jinak tomu ovšem bylo, když si vzal slovo předseda Okresního národního výboru (ONV) Jan Kurka⁷³. Podle výpovědí přímých účastníků byla atmosféra na stadionu unikátní – stadion vřel nadšením a vzrušením, objevovaly se transparenty a zaznívaly výkřiky jako: „*Nikdo vám už nevěří, zůstali jste sami. Kdo za to může? Pravdu!*“⁷⁴. Proběhly pokusy uklidnit publikum výčtem opatření, která již byla ve věci ekologické situace přijata; zazněly rovněž vize do budoucna. Vyzdvihovala byla potřeba totální rekonstrukce odlučovačů v elektrárnách, vyžadování plné zodpovědnosti místních znečišťovatelů z řad podniků a jejich kontroly, povolování pouze ekologicky „čistých“ staveb. Přestože všechna tato slova představovala výraznou změnu ve vztahu vedení k obyvatelům, míra otevřenosti se zvýšila a zamlčování

⁷³ BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 36.

⁷⁴ Tamtéž, str. 11.

důležitých faktů začalo pomalu ustávat. Situace však již byla taková, že lidé nevěřili v možnost konstruktivního řešení ze strany vládnoucích představitelů a jejich příslibům nevěřili.

Uveďme také konkrétní dotaz, který z řad publika na mítinku zazněl: „*Kam jdou peníze, které zaplatí naše podniky za znečišťování ovzduší?*”⁷⁵. Nečekaně upřímná odpověď vyvolala mezi lidmi nemalé rozhořčení; šlo o částku 250 milionů korun, přičemž z této částky připadlo celých šedesát procent národním výborům. Zbylých čtyřicet procent putovalo do fondu ministerstva vnitra a životního prostředí. K přerozdělení došlo takovým způsobem, že kraji připadla pouhá třetina původní sumy. Na toto téma byla však debata ukončena, jelikož bylo podotknuto, že takové jednání musí probíhat na úrovni vyšší, konkrétně na úrovni federálního shromáždění. Nebylo totiž v kompetenci přítomných „soudruhů“ dělat jakékoliv závěry v jednání o věcech, jejichž řešení bezpodmínečně vyžadovalo zásah do celostátního finančního rozpočtu. Účastníci byli rovněž vyzváni, aby se zúčastnili poklidné a povolené demonstrace, která se měla konat dne 22. listopadu v Mostu. Zde mohli vyjádřit svou podporu zcela konkrétních ekologických požadavků pro zlepšení životního prostředí v severních Čechách.⁷⁶ Antonín Váňa se k takovému proslovu nicméně postavil odmítavě a znovu obrátil pozornost na otázku přerozdělení finančních prostředků. Dále byly představeny již schválené postupy pro zlepšení situace na Teplicku, z nichž uvedl odsíření, plynofikaci a teplofikaci. Ujistil také obecnostvo, že tyto snahy mají zajistit redukci emisí oxidu siřičitého na jednu třetinu aktuálního stavu. Nakonec vyslovil svůj názor, že prostory zimního stadionu nejsou pro taký druh jednání vhodné, a že se bude snažit najít jiné, vhodnější místo pro další setkání.

Následně se slova ujal poslanec teplického MNV František Cinkl, který coby zástupce nespokojených občanů pronesl jejich požadavky. Mezi nejdůležitější můžeme zařadit nutnost vybudování vnějšího silničního okruhu kolem města. Také otázka plynofikace se setkala s nespokojeností občanů – problémem je, že bylo plynofikováno pouhých šest kotelen ročně, přičemž celkem je jich devětadevadesát. Cinkl navrhl zefektivnění a zrychlení procesu plynofikace a to zřízením státního podniku, který by se zabýval pouze touto problematikou. Přetlumočil rovněž požadavek zvýšení pravomocí inspekčních orgánů ochrany ovzduší, jakož i zavedení větších sankcí za jeho znečišťování.

---

⁷⁵ BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 12.

⁷⁶ Tyto konkrétní požadavky měly být následně zaslány formou otevřeného dopisu nejvyšším státním orgánům.

Dalším z řady požadavků bylo uvedení do provozu samočinného měřicího a regulačního systému a kontrolu plnění zákonných opatření. Za velmi troufalé můžeme označit upozornění na nedůsledné respektování nového zákona o národních výborech⁷⁷. Na kritiku vystoupení řečníka, který kritizoval podnik SkloUnion Teplice za záměrné průtahy s nákupem a instalací spalinového kotle, reagoval ředitel podniku Ing. Popovič. Uvedl, že podnik požaduje uvedený kotel již čtyři roky, avšak zatím neúspěšně. Posléze se k mikrofonu dostal pražský student Martin Chmel, který chtěl promluvit k publiku o podrobnostech události 17. listopadu v Praze.

Po umlčení pražského studenta se ještě „vyznamenal“ vedoucí veřejné debaty Antonín Váňa, který „bravurně zvládl situaci“ a diskuze mohla dále pokračovat.⁷⁸ O slovo se následně přihlásila Ing. Dobroslava Černá z Teplic, která zopakovala svůj dotaz, který však zůstal nezodpovězen. Dotyčná požadovala objasnění otázky úmrtnosti v Severních Čechách. Černá předložila své informace – totiž že muži se v Teplicích dožijí v průměru o třináct let méně, ženy o osm let méně než obyvatelé jiných částí republiky. Chtěla rovněž potvrdit či vyvrátit údajné osmi až desetiprocentní navýšení počtu novorozenců s vrozenými srdečními vadami ve srovnání s celorepublikovým průměrem. Odpovědi se ujal náměstek ředitele Ústavu národního zdraví v Teplicích a odcitoval údaje uvedené ve Statistické ročence ČSR. Citované údaje však byly viditelně příznivější oproti situaci, ve které se region nacházel. Část diváků se zvedla a odešla, část pískala a opět skandovala hesla. Dialog se tím skončil, závěrečná děkovaná slova Antonína Váni zanikla v křiku davu.⁷⁹

Po náhlém ukončení debaty pronesl údajně soudruh Kuncel poznámku: „*Ty lidi jsou cvoci, proč odešli, vždyť chtěli mítink.*“⁸⁰ Jaký byl však pravý důvod toho, že lidé odešli? Byli znechuceni způsobem, jakým se s nimi jedná, a už měli již takovou početní i morální převahu, že si mohli dovolit odejít. Postoj vedoucího tajemníka Antonína Váni, který shromáždění předsedal, jsme již nastínili v předchozí kapitole. Připomeňme však, že Váňa považoval celý dialog na zimním stadionu za ne příliš konstruktivní řešení problému;

---

⁷⁷ *Národní výbory soustavně zkoumají zájmy občanů, jejich potřeby a názory, radí se s nimi o návrzích požadovaných závažných opatření a pozorně se zabývají jejich připomínkami, seznamují je s výsledky své práce.* (BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 38.)

⁷⁸ Článek ze dne 22. 11. 1989 (Bartošková, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín, 1990, str. 11.)

⁷⁹ Tuto skutečnost s politováním konstatují pánové Jelínek a Ševčík v závěru svého článku ze dne 22. 11. 1989. Na jeho samém konci hodnotí celé Vánovo jednání jednoznačně kladně, konkrétně ho označují za politicky moudré a rozhodné. (Tamtéž, str. 38.)

⁸⁰ Tamtéž, str. 12.

nelíbilo se mu chování zúčastněných ani fakt, že řešení věci připadlo právě na něj. Z proběhlého dialogu nevyvozoval žádné závěry, nedomníval se, že by situaci pomohl. „*Otázkou je, jakou má ten dialog náplň a hlavně k čemu vede.*”⁸¹ Podle Váni může takový dialog vést k úspěšnému výsledku, ke stagnaci nebo dokonce k tomu, že je ke škodě věci; z jeho vyjadřování se můžeme oprávněně domnívat, že teplický mítink ze dne 20. listopadu věci uškodil.

Šest tisíc návštěvníků shromáždění se vydalo do centra Teplic; někteří ve skupinkách debatovali na ulicích, jiní se vydali domů a asi dva tisíce se jich sešlo na náměstí Zd. Nejedlého. Zejména studenti a mladí lidé dychtili po pravdivých a objektivních informacích, jelikož rozhlas, televize ani tisk je stále neposkytoval. I když na první pohled ekologický mítink nepřinesl tolik nových a přesných informací, kolik by si lidé přáli, je potřeba si uvědomit, co v rámci teplického okresu představoval. První dialog na téma katastrofální stav životního prostředí a nutnost jeho nápravy, první větší ústupek ze strany OV KSČ, první částečné odhalení pravdy. Na tomto příkladu můžeme vidět, do jaké míry byl v roce 1989 režim oslabený a povolný, jak moc byl nucen slevit ze svých dřívějších zásad. Jelikož se tak masová forma dialogu neosvědčila a zdála se být neefektivní, stalo se v té chvíli společným úkolem všech nalézt účinnější formu.

Podle článku ze dne 23. listopadu 1989 otištěného v *Průboji* byl podíl veřejnosti na tomto hledání, ať už prostřednictvím Národní fronty či navrhovaného Ekofóra, samozřejmostí. Mítinky pokračovaly, vzniklo Občanské fórum a lidé se chystali na generální stávkou. Studenti měli tolik odvahy a tak málo respektu před hroutícím se režimem, že se nátlakovým delegacím, které za nimi přicházely do škol, dokonce vysmáli. Ing. Dvorská v publikaci *Chceme čistý vzduch* s jakousi hrdostí vzpomíná na demonstrativní odchod studentů ze školy v reakci na arogantní chování členů jedné z delegací.

---

⁸¹ ÚSD, Rozhovory, A-019 z 5. 8. 2003, str. 27.

3. 2. Demontrace a mítink v tisku

Rudé právo ze dne 14. listopadu 1989

Rudé právo nečekaně objektivně a pravdivě popsalo sobotní a nedělní demonstraci (11. a 12. listopadu) jako protest několika set občanů, kteří skandovali hesla, drželi transparenty a požadovali čisté životní prostředí. Dále uvedlo, že příslušníci VB nemuseli, až na výjimky, zasahovat. Čtenář článku se dokonce dozvěděl i o předání požadavků demonstrantů NV v Teplicích a o ustanovení ekologického shromáždění na 20. listopad. Uvedena byla rovněž informace o opatření, které na základě naměřených koncentrací vydal Hydrometeorologický ústav v Ústí nad Labem, totiž regulaci provozu dvaceti šesti velkých elektráren, tepláren a chemických továren v kraji.

Deník Směr (teplický komunistický deník) ze dne 15. listopadu 1989

Deník Směr uvedl, že v sobotu 11. listopadu a v neděli 12. listopadu došlo v Teplicích na nám. Zd. Nejedlého k nepovoleným shromážděním občanů a mládeže. Demontrace nebyly popisovány jako například v Rudém právu, výsledek jednání s Antonínem Váňou však nechyběl. Následovalo rozsáhlé stanovisko OV KSČ v Teplicích, v němž bylo upozorňováno zejména na vyčlenění finančních, materiálových i kapacitních prostředků na nákup a výstavbu odsiřovacích prostředků. Článek poskytuje rovněž informaci o obecných i konkrétních postupech, kterými se zamezovalo zhoršování stavu ovzduší a směřovalo k jeho napravení. Podle článku měly například teplárny v Duchcově, Krupce a Oseku přejít na ušlechtlejší paliva.

Svobodná Evropa ze dne 15. listopadu 1989

Rádio Svobodná Evropa sehrálo velmi důležitou roli v životě občanů zemí Sovětského bloku. Na rozdíl od oficiálních zdrojů informací poskytovala přesné, pravdivé a úplné zprávy ze zahraničí. Podstatnější však byly informace domácí, které komunistický tisk nevypouštěl mezi širokou veřejnost. Prvořadým cílem Svobodné Evropy bylo posilovat u svých posluchačů víru ve vítězství nad komunistickou mocí. Nutno podotknout, že

posluchači Svobodné Evropy se vědomě vystavovali riziku, že budou za poslech stanice stíháni a následně i souzeni za „podvracení republiky“. Ve vysílání byly podrobně popsány demonstrace; posluchači se dozvěděli o rouškách, plynových maskách, provolávaných heslech i celkové atmosféře. Jako jediný z uvedených zdrojů informací nezamlčela zadržení mladých lidí během demonstrací.⁸²

Mladá Fronta ze dne 22. listopadu 1989

Mladá Fronta ve stručnosti shrnula dění uplynulého týdne v Teplicích a poté se v poměrně rozsáhlém článku věnovala ekologickému mítinku na zimním stadionu. Informace zkreslené nebyly, jen role Antonína Váni na shromáždění 20. listopadu byla až nepřirozeně přeceňovaná. Redakce v zastoupení Jana Jelínka a Libora Ševčíka pochválila zejména jeho způsob vypořádání se s nezáviděníhodnou situací, s bouřicím rozčileným davem nespokojených občanů bez pomoci mikrofonu. Ocenila také věcnost a stručnost vedoucího tajemníka OV KSČ při stanovení základních pravidel, jelikož „*při křiku a pískotu se dialog vést nedá*“. V článku autoři našli ještě několik míst, na kterých jednání Antonína Váni vyzdvihli.

Průboj ze dne 23. listopadu 1989

Michal Mašek, autor článku s dvoudenním časovým odstupem od pondělních událostí na teplickém zimním stadionu, si dává za úkol vrátit se k událostem bez zpravodajského zjednodušování. Bohužel se z něj čtenář nedozvěděl nic navíc oproti tomu, co si do té doby mohl přečíst v jiných tiskovinách. Snad jen otázka, zda se postavit na stranu vedení OV KSČ či studenta z Prahy, který se na mítinku snažil informovat veřejnost o pražských událostech 17. listopadu, se vymyká ostatním článkům. Mašek poukázal na nezbytnost dialogu, který by se ovšem měl vést v jiné formě, než které byli čtenáři nedávno svědky.

---

⁸² Více informací viz. JUNEK, M. *Svobodně!: Radio Svobodná Evropa 1951-2011*. Praha: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem a Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 255 s. ISBN 978-80-86212-83-8.

Vlasta ze dne 19. až 23. února 1990

Jak hlavní titulek článku sám napovídal – *Teplice před 17. listopadem, nedýchat, mlčet* – s několikaměsíčním časovým odstupem si redaktor Martin Mrnka již nebral servítky. Pustil se do podrobného popisu samotných demonstrací i událostí bezprostředně následujících. V tomto mu prvenství přičítat nemůžeme, navzdory tomu dnes shledáme velmi přínosnými jeho pasáže o stavu životního prostředí, které vložil mezi výpovědi Ing. Jany Dvorské. Tento článek komplexně obsáhl celé téma, pokusil se zachytit příčiny, důsledky i samotný průběh demonstrací.⁸³

3. 3. Důsledky demonstrací a mítinku

3. 3. 1. Prošetřování zásahů

V souvislosti s prošetřováním událostí shromáždění ve dnech 11. až 13. listopadu 1989 proběhlo také prověřování zdravotnických zařízení, během kterého se zjišťovalo, zda nedošlo k ošetření či eventuálně následnému hospitalizování osoby, která by byla zraněna v jejich důsledku. Prověřena byla dne 30. listopadu 1989 následující zařízení: Zdravotní pohotovostní služba v Teplících, Ambulance chirurgie v nemocnici v Teplících, Zubní pohotovostní služba v Teplících, Ambulance v nemocnici Duchcov a Zdravotní pohotovostní služby v poliklinice Bílina. Závěrečné zhodnocení akce znělo, že v žádném z těchto zařízení nebyla ošetřena osoba, která by utrpěla zranění po zákroku příslušníka SNB.⁸⁴ Ze zprávy Okresního ústavu Národního zdraví Teplice, kterou si vyžádal okresní prokurátor Pokorný, však vyplývá, že v souvislosti se zákrokem složek SNB při nepovolených demonstracích byli ošetřeni dva muži, Lubomír Volejník a Petr Růžička. Dokument obsahoval také zprávy z očního a chirurgického oddělení nemocnice s bližšími informacemi o charakteru úrazu, jeho rozsahu, místa a data ošetření.⁸⁵

Podle náčelníka OS SNB pplk. JUDr. Josefa Petráčka byl okresním prokurátorem postup příslušníků na všech demonstracích hodnocen kladně, zejména z hlediska

---

⁸³ Všechny uvedené články a vysílání čerpáme z publikace *Chceme čistý vzduch* (Děčín, 1990).

⁸⁴ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁸⁵ Tamtéž.

zachování klidu a rozvahy příslušníků. Při vyhodnocování opatření neměl připomínek ani krajský prokurátor JUDr. Čech. Při žádné ze tří akcí nebyl dán souhlas k použití mírnějších prostředků, ani jich nebylo pořádkovými silami VB použito.⁸⁶ Tato slova potvrdit rovněž velitel zásahů mjr. Peterka úředním záznamem ze dne 1. prosince 1989: „*Při provedených opatřeních proti nepovolenému shromáždění dne 11. až 13. listopadu 1989 jsem nedostal od nikoho povolení k použití mírnějších prostředků, ani nebyl dán příkaz k příslušníkům, kterým jsem velel, aby použili mírnějších prostředků.*”⁸⁷

Dne 22. ledna 1990 vydal JUDr. M. Janžura usnesení o zahájení trestního stíhání ve věci trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele. Týkalo se událostí 12. a 13. listopadu 1989 v Teplicích, kdy „*dosud neznámí příslušníci SNB při zásahu proti demonstrantům vykonávali svou pravomoc v rozporu se zákonem, když protiprávně použili tzv. mírnější prostředky jako například úderu obuškem, ale i jiné*”.⁸⁸ V souvislosti s prošetřováním událostí bylo provedeno množství výsledků a byly o nich sepsány protokoly. Celkem máme k dispozici sto protokolů vztahujících se k událostem 12. listopadu 1989 a dvě stě šedesát sedm protokolů vztahujících se ke dni následujícímu.

3. 3. 2. Občanské fórum

Po bouřlivých pražských událostech 17. listopadu vznikl masivní organizovaný i spontánní odpor proti komunistickému režimu, který našel rychle své zástupce i mimo hlavní centra – tedy Prahu a Bratislavu. Postupně se rozšiřoval po celé republice – probíhala Sametová revoluce. Tyto události samozřejmě zasáhly také Teplice a bezesporu ovlivnily tamní vývoj. Dne 19. listopadu večer se sešlo v Činoherním klubu v Praze několik desítek intelektuálů, aby založili Občanské fórum. Osmnáct z nich pak za pár hodin podepsalo základní „Provolání Občanského fóra o jeho ustavení a jeho požadavcích”. Byli to především signatáři Charty 77, Hnutí za občanskou svobodu, zástupci kulturní obce, Nezávislého mírového hnutí, Kruhu nezávislé inteligence a Obrody, byli zde i zástupci studentů. Občanské fórum ve svém prohlášení vyzvalo mocenské kruhy k dialogu a k odstoupení zkompromitovaných členů KSČ. Mezi základní programové zásady

---

⁸⁶ ABS, přírůstek 2814-2833-96 bal. 86.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ ABS, přírůstek 4708-9.

Občanského fóra patřila také problematika ekologie; chtěli dosáhnout harmonie mezi člověkem a životním prostředím.⁸⁹

O činnosti Občanského fóra (OF) v Teplicích podává několik svědectví teplický tisk. Uvedme zprávu o 15. lednu 1990, kdy odborníci z teplického OF vyjeli do Mostu, aby se účastnili jednání se zástupci ekologických iniciativ z dalších pánevních okresů. Zde se všichni zúčastnění shodli na tom, že by mělo být ustanoveno jednotné Ekofórum pánevní oblasti. Z jednání vzešly následující cíle: „*maximálně zefektivnit činnost jednotlivých okresních Ekofór, vytvořit společnou databanku ekoinformací ze všech pánevních okresů, zpracovat příslušné ekoanalýzy o stavu životního prostředí v severočeské hnědouhelné pánvi, získat organizační a pracovní spojení se vznikajícími ústavy ministerstva životního prostředí k tvorbě a realizaci cílů*”⁹⁰.

---

⁸⁹ HONAJZER, J. *Občanské fórum*. Praha, 1996, str. 14.

⁹⁰ *Revue Teplice* 3/1990.

ZÁVĚR

Miroslav Vaněk ve své knize uvádí, že ekologické demonstrace v Teplicích daly podnět k dalšímu jednání: „*Tepličtí demonstranti nezůstali ve svém úsilí úplně osamoceni. Ze zpráv sdělovacích prostředků se o situaci v Teplicích dozvěděli studenti Přírodovědecké fakulty UK v Praze, kteří 14. listopadu 1989 vydali ne jejich podporu prohlášení adresované předsednictvu Federálního shromáždění ČSSR. Studenti požadovali už nejen okamžité a reálné kroky ke zlepšení životního prostředí v severočeské pánvi, ale i vyšetření oprávněnosti a přiměřenosti postupu bezpečnostních sil, které 13. listopadu na náměstí Zd. Nejedlého v Teplicích proti demonstrantům vystoupily.*”⁹¹ Rovněž po 15. listopadu se v oblasti Severočeského kraje uskutečnilo několik drobnějších shromáždění – v Litvínově, Děčíně a také Liberci. V těchto městech se rovněž objevily letáky vyzývající k další demonstraci za zlepšení stavu životního prostředí ve dnech 21. až 22. listopadu 1989. Do popředí zájmu se však o několik dní dříve dostaly pražské revoluční události, jejichž rychlý průběh a množství změn, které s sebou přinášely, na delší dobu odsunuly problematiku ekologie do pozadí.⁹²

Je otázkou, jestli se v prvních dnech jednalo opravdu čistě o věc ekologie či nikoliv. Podle mnoha výpovědí přímých účastníků by se dalo říci, že část šla skutečně „bojovat“ za čistý vzduch pro sebe a své děti. Mezi tyto demonstrující se řadili zejména zástupci obyčejných pracujících lidí, těch, kteří reagovali na alarmující situaci životního prostředí na Teplickou. U druhé části účastníků však můžeme být na pochybách; zde by se jednalo zejména o studenty, muzikanty a umělce teplického undergroundu. Na tomto místě si můžeme dovolit nastínit další možnost, totiž tu, že zainteresovaná část demonstrujících, u které máme důvody domnívat se, že chtěla dosáhnout nejen zlepšení životního prostředí, měla již ambice dosáhnout také změny politické. Není proto vyloučeno, že si účastí na demonstracích tito lidé budovali jakousi základnu občanské nespokojenosti, naklonili si část občanů na svou stranu a následně mohli lépe prosazovat další myšlenky, čehož by sami jen stěží dosáhli. Takové tvrzení však není možné žádným způsobem jednoznačně podpořit ani vyvrátit, jelikož samotné vzpomínky účastníků se časem zkreslují a přetváří.

---

⁹¹ VANĚK, M. *Ostrůvky svobody*, str. 271.

⁹² Tamtéž, str. 271.

At' byl prvotní záměr demonstrantů jakýkoliv, podstatné je, že ekologické události v Teplicích přinesly mnoho změn a pomohly urychlit sled událostí. Oproti demonstracím v Praze probíhaly ty teplické mnohem poklidněji a bez tvrdších zásahů VB. Tato skutečnost je samozřejmě daná charakterem protestů – zatímco v Praze šlo o politiku, Tepličané vyšli do ulic kvůli nedýchatelnému ovzduší, s rouškami na ústech, a nepožadovali nic jiného než ochotu situaci řešit. Demonstranti byli semknutí a propojení, provolávali stejná hesla, nesli podobné transparenty, přišli hájit stejnou věc – své právo na zdravý život. Za nejtvrdší zákrok teplických demonstrací můžeme považovat zákrok pondělní ze 13. listopadu, kdy byl údajně student teplického gymnázia Voleník napaden příslušníkem VB a utrpěl otřes mozku. Již jsme však uvedli, že podle oficiální zprávy, které si vedení OV KSC vyžádalo, k žádnému zranění v souvislosti s teplickými demonstracemi nedošlo.

Již v úvodu práce jsme upozornili na důležitost téma z hlediska regionálního vývoje. V Teplicích si téměř každý občan starší třiceti let události pamatuje a má na ně utvořený určitý názor založený zejména na vzpomínkách vlastních, popřípadě na vyprávění rodinných příslušníků či známých. Vzhledem k nedávné době, ve které k událostem došlo, jsou *de facto* všechny výpovědi přímých účastníků demonstrací zkreslené. To je hlavní důvod, proč jsme se snažili nepostavit naší práci pouze na těchto vzpomínkách, ale zapojili jsme v co největší míře dobové záznamy a dobový tisk, abychom tak mohli oba typy pramenů vzájemně konfrontovat. Dozajista se nám nepodařilo pokrýt všechny oblasti, které s tématem bezprostředně souvisí; nutno ovšem dodat, že toto ani nebylo naším cílem. Snažili jsme se vytvořit na pramenech založený, odborný a v rámci možností a rozsahu této práce podrobný vhled do problematiky, na který budeme v budoucnu schopni navázat a dále ho rozvíjet.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

A. Prameny

Archiv bezpečnostních složek, přírůstek 2814-2833-96, bal. 86.

Archiv bezpečnostních složek, přírůstek 4708-9.

Regionální muzeum Teplice, podsběrka historická dokumentace (HD): HD-05702, HD-05695, HD-05776, HD-05777, HD-05778, HD-05718, HD-05716, HD-05751, HD-05752, HD-05756

Státní Okresní Archiv Teplice (SOkA Teplice), složka soudobé dokumentace.

Ústav pro soudobé dějiny (ÚSD), Rozhovory, Rozhovor s Antonínem Váňou ze dne 2. 6. 2003 a 5. 8. 2003, A-019.

B. Literatura

BARTOŠKOVÁ, Věra. *Chceme čistý vzduch*. Děčín: Severočeská revue, 1990. 58 s.

BLAŽEK, Petr. *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*. Praha: Dokořán, 2005. 355 s. ISBN 80-7363-007-9.

Ekofilm '88, Ostrava: vybrané referáty k panelovým diskuzím XV. mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1988. 97 s.

Ekofilm '89, Ostrava: vybrané referáty k panelovým diskuzím XVI. mezinárodního festivalu filmů a televizních pořadů o životním prostředí. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1989. 69 s. ISBN 80-85087-01-4.

HONAJZER, Jiří. *Občanské fórum – vznik, vývoj a rozpad*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1996. 107 s. ISBN 80-235-0076-7.

KLVAČ, Pavel (ed.). *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 91 s. ISBN 978-80-210-5090-7.

OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989. Příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha: Maxdorf, 1994. 124 s. ISBN 80-85800-12-8.

OTÁHAL, Milan – VANĚK, Miroslav. *Sto studentských revolucí. Studenti v období pádu komunismu – životopisná interview*. Praha: Lidové noviny, 1999. 859 s. ISBN 80-7106-337-1.

Stav a vývoj životního prostředí v Československu. Praha: Český svaz ochránců přírody, 1990. 146 s.

SUK, Jiří: *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha: Sešity ÚSD, sv. 33, 1999. 144 s.

VANĚK, Miroslav. *Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996. 170 s. ISBN 80-85800-58-6.

VANĚK, Miroslav. *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, Votobia, 2002. 350 s. ISBN 80-7220-124-7.

VANĚK, Miroslav. *Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989*. Praha: Maxdorf, 1994. 59 s. ISBN: 80-85800-10-1.

Životní prostředí České republiky. Vývoj a stav do konce roku 1989. Praha: Academia, 1990. 284 s. ISBN 80-200-0292-8.

25 let Ekofilmu: Český Krumlov 1997-1999, Ostrava 1974-1995: mezinárodní festival filmů a video pořadů o životním prostředí. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1999. 40 s. ISBN 80-7212-092-1.

C. Cizojazyčné zdroje

MARTY, Pascal – DEVAUX, Sandrine. *Social movements and public action. Lessons from environmental issues*. Praha: CEFRES, 2009. 194 s. ISBN 978-80-86311-20-3.

MASLOWSKI, Nicolas. *Manifeste en République tchèque – Etude de la protestation par la rue (1989-2009)*. 2009. 573 s.

D. Internetové zdroje

Ústav pro studium totalitních režimů

⟨ <http://www.ustrcr.cz/cs/teplice-demonstrace-prepis-radioprovozu-snb> ⟩

E. Další zdroje

Revue Teplice, čísla: 7/89, 11/89, 12/89, 1/90, 3/90, 5/90. Uloženy v Regionální knihovně Teplice.

Filmový záznam z demonstrace 13. listopadu 1989 pořízený Františkem Mahelem z Ústí nad Labem, uložený v Regionálním muzeu v Teplicích, evidenční číslo 87/2009.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

1. Přehled průměrných měsíčních koncentrací SO₂ (OHES Teplice), *Revue Teplice* 1/1990, str. 17.
2. Leták vyzývající na demonstraci dne 12. listopadu 1989. Sbíрка Regionálního muzea v Teplicích, p.o., podsbírka Historická dokumentace (HD) HD-05702.
3. Fotografie z demonstrací, *Revue Teplice* 11/1990, str. 2.
4. Text petice ze dne 13. listopadu 1989, BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín: 1990, str. 21.
5. Fotografie z ekologického mítinku, BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín: 1990, str. 33.
6. Fotografie z ekologického mítinku, *Revue Teplice* 1/1990, str. 4.
- 7 Výzva k účasti na generální stávce ze dne 25. listopadu 1989. Sbíрка Regionálního muzea v Teplicích, p.o., podsbírka HD-05695.
8. Výzva Okresního výboru Národní fronty v Ústí nad Labem ze dne 25. listopadu 1989. SOkA Teplice, složka soudobé dokumentace.
9. Fotografie z generální stávky na náměstí Zd. Nejedlého ze dne 27. listopadu 1989, *Revue Teplice* 1/1990, str. 5.
10. Plakáty k listopadovým událostem v Teplicích (autor neuveden). Sbíрка Regionálního muzea v Teplicích, p.o., podsbírka HD-05776, HD-05777, HD-05778, HD-05718.
11. Satirický leták oznamující ukončení vedoucí úlohy KSČ. Sbíрка Regionálního muzea v Teplicích, p.o., podsbírka HD-05716.
12. Fotografie ze setkání k příležitosti prvního výročí demonstrací v Teplicích. Sbíрка Regionálního muzea v Teplicích, p.o., podsbírka HD-05751, HD-05752, HD-05756.
13. Přepis radioprovozu SNB Teplice – demonstrace 13. listopadu 1989
<<http://www.ustrcr.cz/cs/teplice-demonstrace-prepis-radioprovozu-snb>>

1. Přehled průměrných měsíčních koncentrací SO₂ (OHES Teplice), *Revue Teplice* 1/1990, str. 17.

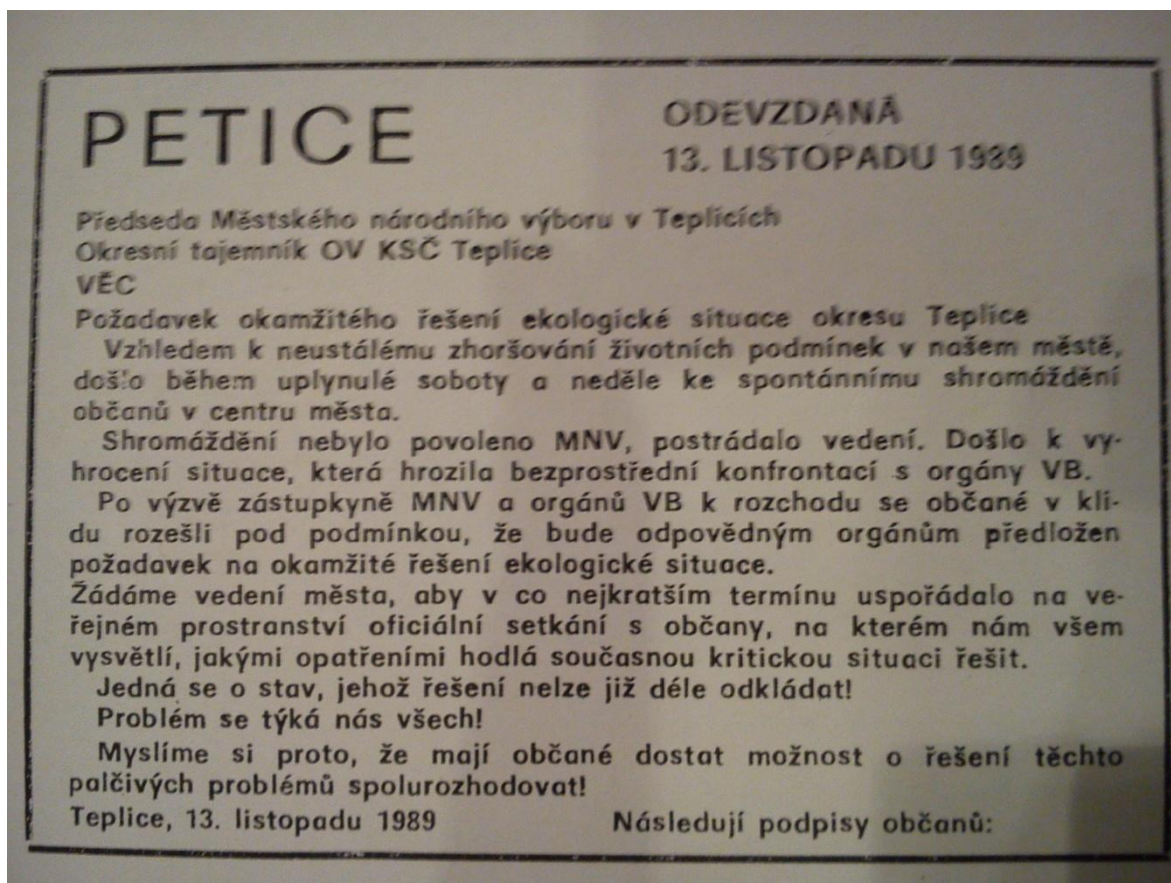
PŘEHLED PRŮMĚRNÝCH MĚSÍČNÍCH KONCENTRACÍ SO ₂ (OHES TEPLICE)								
Rok	Leden	Únor	Březen	Říjen	Listopad	Prosinec	Počet měsíců, ve kterých byl překročen Ø 150 mg	Počet kritických dnů (překročen denní Ø 500 mg)
1975	179	240	182	220	110	106	4	5
1976	97	166	110	133	159	196	3	0
1977	188	271	137	203	122	245	4	7
1978	141	213	121	221	272	160	4	10
1979	204	227	170	130	174	182	5	0
1980	296	178	153	106	151	181	5	2
1981	311	208	157	149	157	236	5 (6)	7
1982	492	333	168	138	198	224	5	18
1983	198	251	206	150	229	342	6	9
1984	218	237	197	174	183	186	6	4
1985	341	191	150	199	207	177	6	10
1986	151	247	191	112	234	180	5	0
1987	335	278	174	113	182	215	5	11
1988	183	145	135	126	178	126	4	0
1989	274	287	128	152				13

2. Fotografie z demonstrací, *Revue Teplice 11/1990*, str. 2.

3. Text petice ze dne 13. listopadu 1989, BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín: 1990, str. 21.

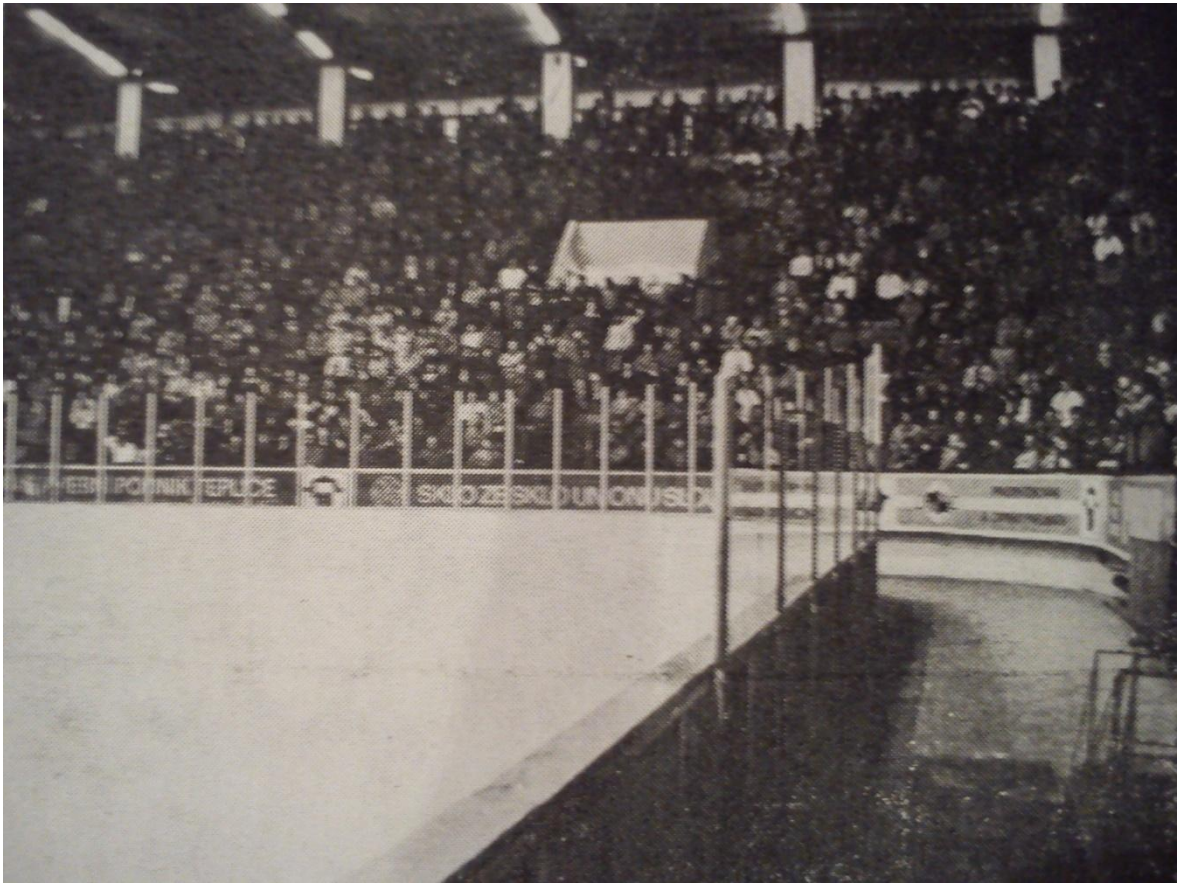
4. Fotografie z ekologického mítinku, BARTOŠKOVÁ, V. *Chceme čistý vzduch*. Děčín: 1990, str. 33.

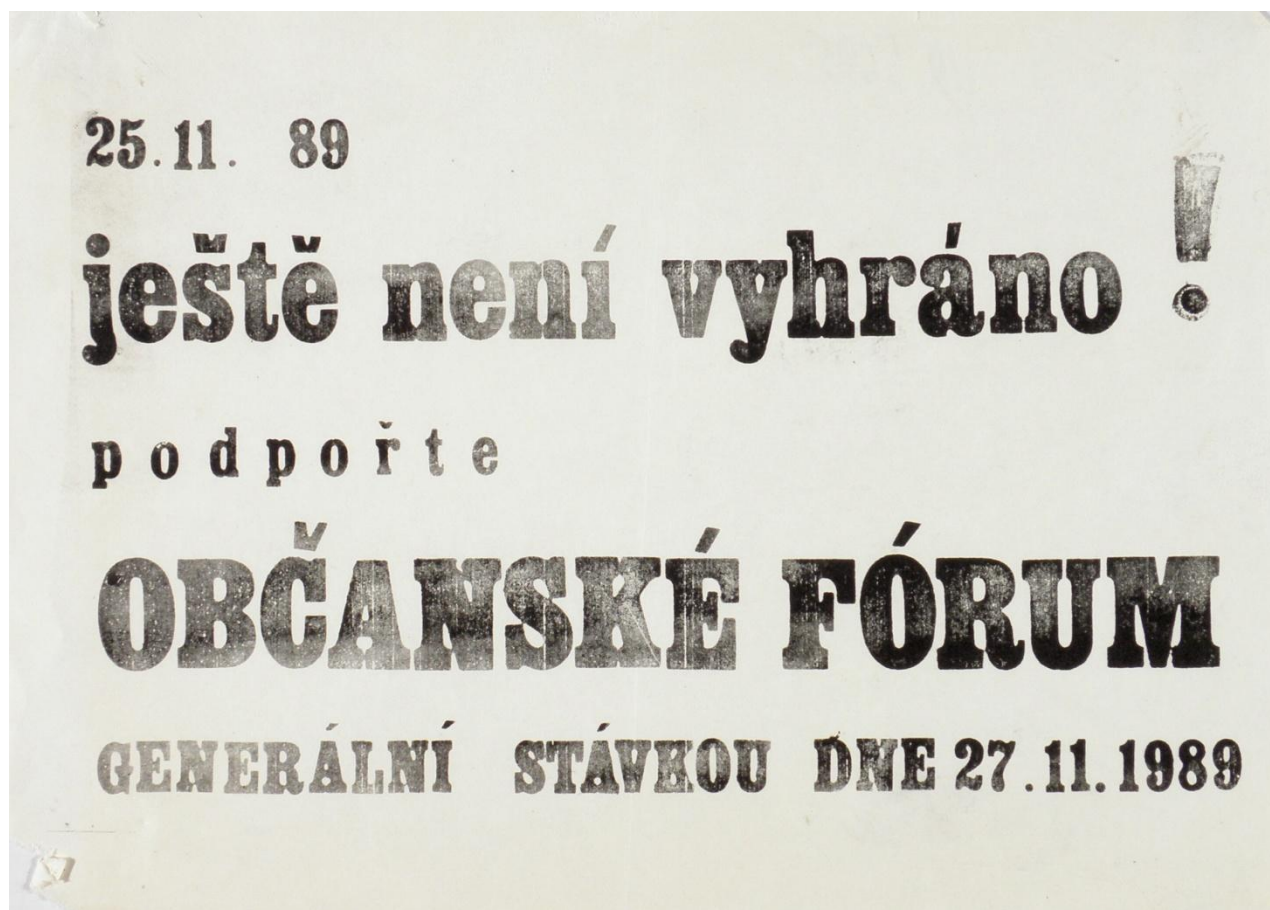
5. Fotografie z ekologického mítinku, *Revue Teplice* 1/1990, str. 4.

6. Výzva k účasti na generální stávce ze dne 25. listopadu 1989. Regionální muzeum Teplice, HD-05695.

7. Výzva Okresního výboru Národní fronty v Ústí nad Labem ze dne 25. listopadu 1989.
SOkA Teplice, složka soudobé dokumentace.

V Ý Z V A

Vyzýváme Vás, členy politických stran, společenských a zájmových organizací sdružených v Národní frontě, občany našeho okresu, k zachování klidu a rozvahy v tomto složitém období.

Nepřipusťte demagogii a rozvrat hospodářství.

Stávka není vhodný způsob řešení společenských a politických problémů .

N E S T Á V K U J T E !

Účastníci rozšířeného zasedání
předsednictva Okresního výboru
Národní fronty v Ústí n.L.
dne 25.11.1989

8. Fotografie z generální stávkky na náměstí Zd. Nejedlého ze dne 27. listopadu 1989, *Revue Teplice 1/1990*, str. 5.

9. Plakáty k listopadovým událostem v Teplicích (autor neuveden). Regionální muzeum Teplice

a) HD-05776

b) HD-05777

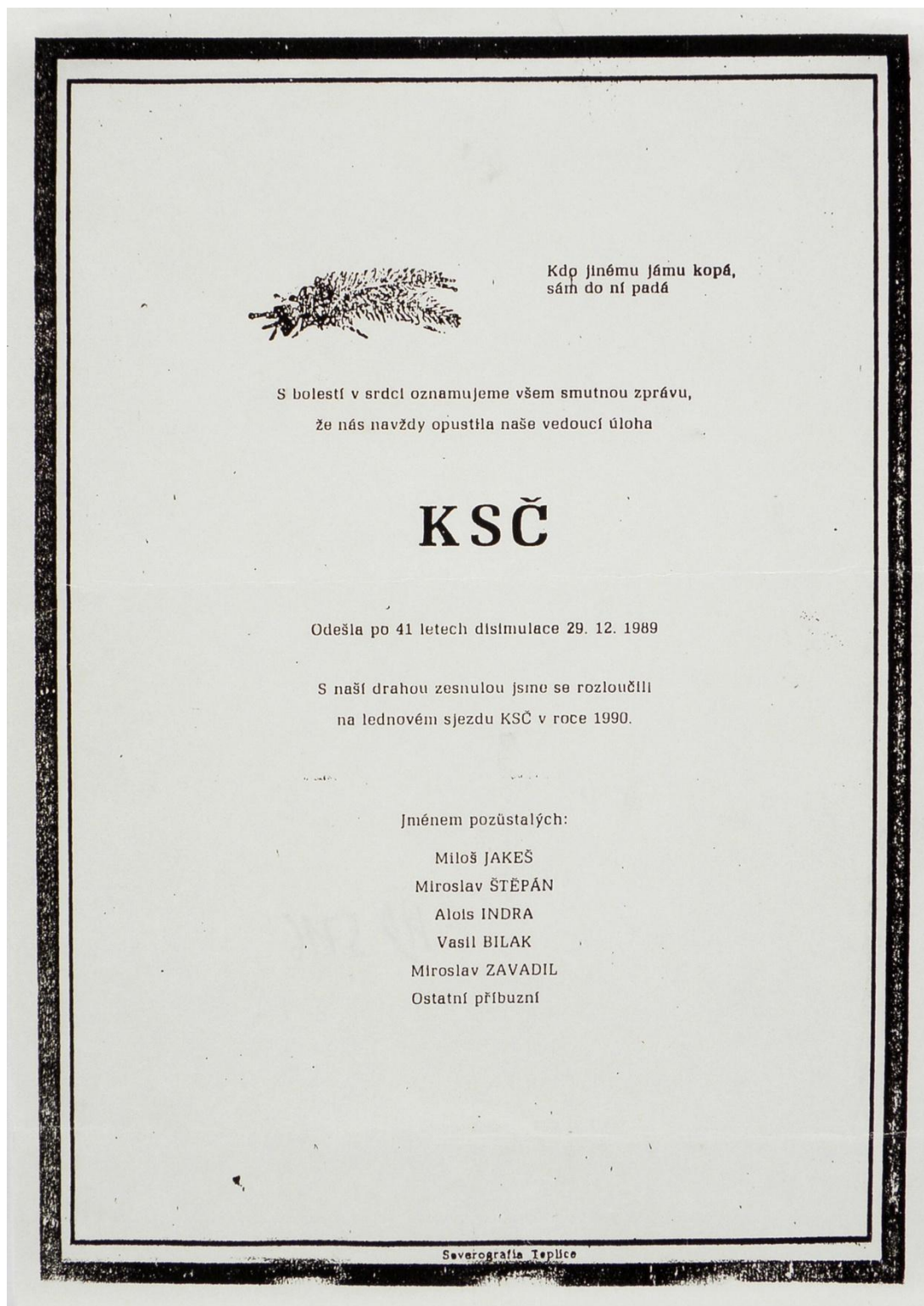
c) HD-05778

d) HD-05718

10. Satirický leták oznamující ukončení vedoucí úlohy KSČ. Regionální muzeum Teplice, HD-05716.

11. Fotografie ze setkání k příležitosti prvního výročí demonstrací v Teplicích. Regionální muzeum Teplice.

a) HD-05751

b) HD-05752

c) HD-05756

12. Přepis radioprovozu SNB Teplice – demonstrace 13. listopadu 1989

Část I

- 71: Dvojko hlaš mi postup jednotky, hlaš mi postup jednotky. Jaká je situace. Příjem.
2: Rozumím provedu.
...: Tráva jedna, tráva dvě. K vytlačování davu vpřed!
71: Dvojko, dvojko zde sedmdesát jednička příjem.
2: Dvojka slyší sedmdesát jedna.
71: Použití mírnějších prostředků, neprovádějte sám. Musíte mít svolení ode mě. Příjem.
2: Rozumím.
71: Jak to vypadá?
2: Zatím pouze se přibližujeme k davu.
71: No v kordonu, v kordonu a vytlačujte to, vytlačujte to. V případě a o každý situaci okamžitě dávejte zprávu.
2: Provedu.
29: Sedmdesát jedna já dvacet devět. Jsem taky na místě takže to budu koordinovat stejně přímo odsud.
71: Dvojko zde sedmdesát jednička příjem.
2: (Dvojka) právě dává výzvu ať se Strana národního výboru jinak dav skanduje my chceme žít a pohotovostní jednotka se dává do pohybu a začíná vytlačovat dav.
71: Rozumím, rozumím pokračujte. (Dvojko) zde sedmdesát jednička. Jdete, směrem směrem na školní, ano? Příjem. Dvojko zde sedmdesát jednička. Příjem. Tráva dvě, tráva dvě zde tráva sedmdesát jedna příjem. Dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna příjem.
29: Sedmdesát jedna já dvacet devět je tady poměrně velký hluk takže dvojka tě asi
71: Se (pak) stáhne dvojka za pořádkovou jednotku dvojka ať mi jde vzadu příjem.
...: Právě ho hledám, až ho najdu tak se ozvu.
71: (Jdete) směrem dolů od Felixu nahoru ke k k Tuzexu, ano? Příjem.
29: Správně postupují směrem od Felixu nahoru. Avšak teď pohotovostní jednotka se zastavila protože ten dav klade odpor ... klade odpor.
71: tráva dvanáct, tráva dvanáct zde tráva sedmdesát jedna příjem.
12: No jsem na příjmu.
71: Dvanáct postupuj za nima a pokud by potřebovala tráva dvě pomoci tak abyste byli k dispozici.
12: No takže my jedeme od Chomky na Benešák, jo?
71: A ta jedenáctka, jedenáctka ať se posune posune kousek nahoru, příjem. Jedenáctko, zde sedmdesát jedna. Příjem.
71: Jedenáct tráva jedenáct, zde tráva sedmdesát jedna příjem. Jedenáct, tráva jedenáct zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
...: Tapeta sedmdesát jedna, tapeta (sedm set). Tráva sedmdesát jedna, tráva sedmdesát.
71: Sedmdesát jedničku.
...: Při použití mírnějších prostředků dav nezvládnem. Skanduje, nehne se z místa.
...: Dav vesele skanduje, kolik za to máte. Vytvořila se poměrně velká (skupina) ... a nehýbá se vůbec.
71: Tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Kolik je tam asi lidí? Příjem. Tráva dvacet devět, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
2: Tráva sedmdesát jedna já dva s kolegou ... občanů ...

71: Dvojko jak to vypadá situace, příjem.

2: Na místě je kolem tisíce občanů. Skandujou kolik za to máme.

71: Rozumím, rozumím. Zastav, zastav, zastav se na a zůstaňte na úrovni. Příjem.

2: Jsme na úrovni davu.

71: Tráva jedenáct, tráva jedenáct. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Tráva jedenáct, tráva jedenáct. Zde tráva sedmdesát jedna příjem. Sedmdesát. Tráva deset tráva deset, zde sedmdesát jedna. Příjem. Tráva deset, tráva deset. Zde sedmdesát jedna příjem.

10: Desítka slyší, sedmdesát jedna.

71: Nech tam jednom dva příslušníky, aby tam nikdo nešel nahoru a ty se přesuň na Benešák k pořádkový jednotce. Příjem.

10: No (desítce) rozumím.

71: Dva příslušníky. Ostatní se přesunujte na Benešák. Příjem. Jedenáct, tráva jedenáct. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

71: Dvacet devět, tráva dvacet devět. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

29: Dvacet devět jsme na místě, jedenáctku nemůžu najít. Jinak furt zůstanu na příjmu.

71: Jedenáctka, jedenáctka je jak je Leninova a Školní prosím tě. Tam je jedenáctka a neozývají se. Tak ať tam nechá dva příslušníky, aby nepouštěli nahoru a ostatní ať se přesunou k Benešáku, k Benešáku, abys pomohli pořádkové jednotce. Příjem. Přesuň se tam.

29: Rozumím. (Příjem).

10: Tráva sedmdesát jedna, já deset.

71: Slyším.

10: No sedmdesát jedna já deset. (Zezadu Krupskou) bránu není možno uvolnit příslušníkama. Je jich tam asi šest a ty to je akorát, protože je to zespona plný.

71: Zůstaň tedy na místě zůstaň na místě a nepouštěj je nahoru. Příjem.

29: Jedenáct, jedenáct já dvacet devět. Jedenáct ... já dvacet devět.

2: Tráva sedmdesát jedna já tráva dva. Zárok Zákrok budeme muset urychlit, než se nám dav ještě rozroste.

71: Dvojko počkej na příjmu.

29: Sedmdesát sedmdesát jedna já dvacet devět. Příjem. Tráva jedenáct zezadu na křižovatce a má k dispozici pouze tři lidi.

...: ...

29: Sedmdesát jedna sedmdesát jedna já dvacet devět příjem.

71: Slyším devětadvacítku. Dvacet devítka, zde sedmdesát jednička.

29: ... sedmdesát jedna já dvacet devět. Příjem.

71: Zde tráva sedmdesát jedna slyším tě. Příjem.

29: Našel jsem trávu jedenáct ale má k dispozici pouze tři lidi. Všechno poslal nahoru.

71: Dobrý dobrý, tak ty tři lidi ať to tam nepouštěj. Příjem.

29: (Nepouštějí) ale už se mi to tam začíná hromadit ... a v (týhle) situaci to asi tam už dlouho neudrží protože ta křižovatka je už plná lidí, odhaduju takovejch stopadesát dvěstě.

2: (Sedmdesát) jedna, já tráva dva.

71: Slyším tě. Příjem.

2: Žádám o povolení použití mírnějších prostředků.

71: ... počkej. Tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Mírnějších prostředků nepoužívejte. Používejte jen vytlačování. Příjem.

2: Provedu. Mírnějších prostředků nebudem používat. Skončili s převrácením Avie.

3: Tráva sedmdesát tráva sedmdesát, já tři příjem.

71: Slyším příjem.

3: Dav prochází do školní ulice okolo 28. října. Prozatím je to zavřený osmadvacítka.
71: Rozumím, rozumím. Dvojko, tráva dvě. Zde sedmdesát jednička. Jak je tam vypadá situace. Příjem.
2: ...
71: Ti nerozumím, dvojko já ti nerozumím. Příjem.
2: V jednom případě došlo k napadení zezadu, protože se z chodníku přidali k davu. Dav už je vytlačen na křižovatku Školní a 28. říjen.
71: Opakuj. Nerozumím. Příjem.
2: Ze středu náměstí byl dav vytlačen na křižovatku ulice Školní a 28. říjen.
71: Prosím tě, postupuj za nima. Postupuj za nima a vytlačujte je. Postupuj za nima.
2: Postupujeme za nima, ale zezadu se přidali přihlížející. Musíme čelit i tomuto zákroku.
71: Dvojko, jednička jednička ať se obrátí. Ať se obrátí a kreje ti záda. Příjem.
2: Už jsme provedli.
71: I dvanáctku. Prosím tě krejte si záda zezadu. Příjem.
12: Dvanáct rozumí.
71: A informuj každou chvíli informuj jak to tam vypadá. Příjem. Dvojko, dvojko. Zde sedmdesát jednička, příjem.
2: Dvojka slyší sedmdesát jedničku.
71: Nedochází tam k útoku na naše kluky? Příjem.
2: Momentálně se to zklidnilo. Stále je tady nebezpečí napadení zezadu.
71: Vem tu dvanáctku a jedničku, dvanáctku a jedničku ať vám krejou záda. Příjem.
...: ...
2: Zezadu bysme potřebovali posílit. Zezadu a z boku.
71: Třináct, tráva třináct, tráva třináct. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
13: No slyším, třináctka.
71: Trávo jeď na Benešák, jeď na Benešák. Spoj se s dvojkou, spoj se s dvojkou a ona ti řekne, jak je máš zajišťovat. Příjem. ... (Trojko), zde sedmdesát jednička. Rozuměl jsi? Přesunuj se na Benešák a spoj se s dvojkou a zajišťuje zezadu, zajišťuje ze zadu. Příjem.
13: Tráva dvě, tráva dvě já tráva třináct.
2: Tapeta sedmdesát jedna, já dvě.
71: No rozumím dvojko. Příjem. Rozumím. Příjem. Dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
2: Dobře zakryjte prostor zezadu, zezadu pořádkový jednotky.
...: Provádíme.
71: Trávo dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Jak to vypadá u tebe? Příjem.
2: V pořádku.... A vysazuje těch zbývajících deset lidí, takže mu bude (dvojice) krýt záda. Náměstí a ulice 28. říjen už vyprázdněný, ale ...
71: Tráva šest, tráva šest. Zde tráva sedmdesát jedna příjem.
7: Tráva sedmdesát jedna, já tráva sedm. Prochází to kolem mě do Alejní ulice.
71: Do Alejní ulice, ano? Příjem.
7: Ano do Alejní ulice. Jsou přesně na křižovatce teď.
6: Tráva sedmdesát, tráva šest. Příjem.
70: Čest, kam ti to prochází. Příjem.
6: Sedmdesátko, prošli mi školní, dali se Rokycanovou a tam Alejní dál.
70: Čest, sedmičko sedmičko s těma vozidlama stáhni se do tý Alejní a nepuť je tam. Šestko ty se tam taky stáhni. ... Rokycanova a Dubská. Vy se stáhně aby nešli tam do tý Alejní, jestli je to možný. Příjem.
7: Sedmdesát (šestko) tady sedmička. V Alejní ulici už jsou. Jsou u tý učňovský starý školy.

71: Sedmičko, zde sedmdesát jednička. Kolik jich je asi. Příjem.
7: Pět, šest set. Těžko odhadnout.
71: Šest set. Trojko, trojko. Zde sedmdesát jednička. Příjem.
2: Tapeta sedmdesát. Tráva sedmdesát jedna, já dva.
71: Jak to vypadá? Příjem.
2: Tady na náměstí je klid. Pouze na boku stojí pár čumilů.
71: Jestli je to dobrý zůstaňte na místě, zůstaňte na místě a ač kde máš třináctku a jedničku? Příjem.
2: Jednička, jednička má stále zablokovánou ulici 28. říjen vchod na náměstí.
71: Rozumím. Dvojko, dvojko zůstaňte na místě a zformujte se. Zůstaňte na místě a seřad'te se tam a čekejte na pokyn. Příjem.
2: Provedu.
71: (Kód zde) sedmdesát jednička. Příjem. Tráva jedna, tráva jedna zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Třináct, tráva třináct. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Třináct, tráva třináct, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
...: Třináct je venku z vozidla. Mám mám takový dojem, že je ...
71: Tráva jedna, tráva jedna. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Třináct, tráva třináct. Zde tráva sedmdesát jedna příjem.
13: No třináct slyší.
71: Třináct, kde máš lidi? Příjem.
13: Jsme v autobuse a zbytek stojí před autobusem.
71: Stáhní všechny do autobusu. Stáhní. Kolik vás bude? Příjem.
13: Deset, dvanáct.
71: Třináctko, třináctko buď na příjmu, ale jestli tam máš jedničku, jestli tam máš jedničku ať mi zavolá. Příjem.
13: Jedničku tady nemám.
71: Tráva dvě, tráva dvě. Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
2: Tráva dvě slyší sedmdesát jedna. Jednička je tady zformovaná přede mnou.
71: Ať jednička nastoupí do autobusu. Dej tam někdo, kdo zná situaci na (Marcáku), na tom náměstí. Příjem.
2: Velitel jedničky zná.
71: Ale tak kde je jednička a třináctka. Příjem.
2: Jednička nastoupí do autobusu.
71: Dobrý. Až budou nastoupený zavolej. Třináctko, zde sedmdesát jednička. Jsi připravený? Příjem. Tráva třináct, tráva třináct. Zde tráva se sedmdesát jedna. Příjem.
13: No tráva třináct je na příjmu.
71: Víš kde je Marxovo náměstí? Příjem.
13: No vím.
71: ... přesuň se, přesuň se na Marx Marxovo náměstí přesuň se. Přehrad' jim směr, aby nám nešli na okresní výbor. Příjem.
13: Jakej směr máme přehradit?
71: Počkej. Tráva třináct, tráva třináct. Přesuň se Krupskou před městský národní výbor oni nám chtějí jít k radnici. Počkej ono tam neprojedeš. Moment.
29: Sedmdesát jedna, já dvacet devět. Příjem.
71: No slyším, příjem.
13: Takže na Benešáku už je normálně obnoven provoz trolejbusu i autobusu. Tady je pro prostě klidno, úplně prázdnou. Zůstal jenom na chodnicích dav který přihlížel a ten se začíná rozcházet teď.
71: Dvojko zde sedmdesát jednička. Příjem. Tráva dvě, tráva dvě. Zde tráva sedmdesát

jedna. Příjem.

2: Tráva dvě slyší sedmdesát jedna.

71: Nechej to nastoupit, (dej se) nastoupit a tou Radnickou ulicí běž směrem na okresní výbor. Jo nech to nastoupit a pochodujte urychleně na směrem k okresnímu výboru KSČ. Příjem.

2: Rozumím.

71: Třináct, třináct zde sedmdesát jednička. Příjem.

13: No slyším. Třináctka slyší.

71: Přesuň se před okresní výbor KSČ. Příjem.

13: No rozumím.

71: ... zde sedmdesát jednička. Příjem. Děvčadvacítka zde sedmdesát jednička příjem.

29: Dvacet devět slyší.

71: Devčadvacítka zajed' tam k jedničce oni jsou na tý Leninově ulici, pořád se mi nehlásí. Příjem.

29: Dobře. Jedu tam.

6: Tráva sedmdesát (šest), já tráva šest. Příjem.

71: Slyším.

6: Jsem na Školní ulici, začíná se tu projevovat normální provoz. Máme někde posílit nějakou hlídku? Nebo zůstat na místě?

71: Zůstaň radši na místě.

6: Rozumím. Konec.

29: Sedmdesát jedna já dvacet devět, ale na stanovišti jedna tam zůstali pouze tři při příslušníci, kteří celou dobu (korigují) dopravu. Tam není nikdo víc.

71: Ale ať jsou na příjmu. Tráva třináct, zde sedmdesát jednička. Příjem.

3: Tráva sedmdesát, tráva sedmdesát, já tři příjem.

71: Slyším tě. Příjem.

3: Těch deset cos nás vypichoval, tady sedá do autobusu odjíždí. My tu těch deset zůstáváme, jo?

71: Zůstaňte všichni na místě. Akorát jednička a třináctka se připraví. Třináctka odjíždí, ale jednička ať se zformuje (u autobusu). Příjem.

3: Dobře rozumím. Autobus odjíždí už.

71: Třináctka, třináctko tady sedmdesát jednička. Slyšíš? Příjem.

13: Jo třináctka je na příjmu. Už jsme si doplnili stavy původní a jedeme na OV KSČ.

71: Před okresním výborem se dejte do kordonu před okresní výbor jak budou k vám budou přicházet počkejte a když tak to budem vytlačovat zpátky. Příjem.

13: No třináctka rozuměla.

29: Sedmdesát jedna já dvacet devět. Mám tady štolbu, potřebuje ještě upřesnit některý údaje. Já ti ho předám.

11: (Sedmdesát) jedna, já tráva jedenáct. Můžeme otevřít provoz z Leninovy do Školní?

71: Tak chlapci jedině trolejbusy.

2: (Sedmdesát) jedna nula sedmdesát jedna, tráva dvě. Jsme soustředěni u Tuzexu. (Jdeme teda taky v před).

71: Pokračujte pokračujte protože už je to před okresní výbor KSČ.

2: Rozumíme.

71: Třináctko, třináctko zde sedmdesát jednička. Jak to vypadá? Příjem.

13: Tady už je úplně prázdný, tady to bylo potřeba pustit ta tramvaj ať se nám to vylidní.

71: Jedenáctko, jestli jsou to normální jestli tam nejsou tak podezřelí, který tam byli tak to pouštějte v klidu. Ale ať to projíždí, nesmí tam zastavovat na náměstí. Příjem.

11: V pořádku rozuměli jsme a ono to tak odpovídá. Tady jsou jenom normální, který

projíždějí.

71: Nesmí zastavit na na náměstí. Příjem.

11: Rozumím a provedem.

71: Třináct, třináct zde sedmdesát jedna. Příjem.

13: No jsme na příjmu.

71: Příjem. Se přesuňte na okresní výbor. Na okresní výbor už jsou tam před nima. Příjem.

13: No jsme kousek od okresního výboru.

71: Potom zakročujte jak jsem nařídil. Udělejte kordon a snažte se to vytlačit. Dvojka dvojka jde ze zadu. Příjem. Jedna tráva jedna, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Třináct, tráva třináct, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

2: Tráva jedna, tráva dvě. Okamžitě se přesuňte k OV KSČ. Dav je zde a snaží se dostat dovnitř.

1: Tráva dvě jsme na (Masňáku), blížíme se.

...: ... postup. Přesuňte sem všechny síly jednička dvojka kompletní.

71: Tři tráva tři a tráva šest. Příjem.

6: Šestka slyší.

71: Tráva šest okamžitě se pře přesuňte před okresní výbor KSČ, ale urychleně. Příjem.

6: Rozumím. Slyším.

71: Dvojka zde sedmdesát jednička. Příjem. Tři tráva šest příjem. Tři tráva tři zde sedmdesát jedna. Příjem. Šest tráva šest zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

6: Tráva šest slyší.

71: Okamžitě se přesuňte před okresní výbor KSČ. Příjem.

6: Provedu.

4 a 5: Tráva sedmdesát tráva sedmdesát já tráva pět a tráva čtyři příjem.

71: Slyším.

4 a 5: Sedmdesátka ... před (normálním) použitím a je to v pořádku.

71: Trávo přesuň se taky před okresní výbor, ale buď stále na příjmu. Přesuň se na okresní výbor KSČ. Příjem.

...: ...

71: (Jedničko) jak to vypadá? Třináct tráva třináct, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

13: No jsem na příjmu. No situace je tak nějak (klidná) no (vytlačený dav od OV) KSČ je to krytý, no zatím ...

71: Tráva dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

3: Tráva sedmdesát jedna, já tři.

71: ... trojku.

3: Tráva tři s celou skupinou přesunuta před OV KSČ.

71: (Zůstaň na příjmu).

7: Tráva sedm přesunutá před OV KSČ.

71: Dobrý rozumím. Zůstaň na místě.

...: (Nemám, já mám dvě).

6: Tráva sedmdesát tráva sedmdesát, já tráva šest. Jsem na místě před OV KSČ.

71: (Tráva sedmdesát pět).

...: Dobře čekej na místě.

71: (Pět a pět), tráva dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

3: (Zde tráva tři, slyším. Příjem.)

71: (Pět tráva pět), zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Třináct tráva třináct, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

13: Slyším, třináct na příjmu.

71: Jak to vypadá?
 13: Pořád stejný furt stejný je to ...
 71: Ještě prosím, ti nerozumím.
 13: Situace je stejná, pořádková jednotka stojí, dav na kterej vidím jak klidnej.
 71: Kolik jich tam máte? Příjem. ... Jaký je tam asi počet. Příjem.
 13: Těžko odhadnout, já vidím jenom část.
 71: Mě spoj s dvojkou, nevidíš tam na dvojkou? Příjem.
 13: Pojím se. Trávě dvě trávě dvě, já tráva třináct. Příjem.
 29: Sedmdesát jedna, já dvacet devět. Příjem. Příjem.
 13: Potřebuju informace pro jedna sedmdesátku. Jak to vypadá s davem. Kolik je tam asi lidí?
 Tráva dvě slyšela?
 71: Zde tráva sedmdesát jedna. Jak to vypadá? Příjem.
 ...: Příjem.
 71: Zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
 29: Dvacet devět. Můžu dát informaci jak to vypadá v okolí. Projel jsem celou Alejní, Marxovo náměstí a všechny přilehlý ulice, tam je všude prázdná a klid.
 71: Tráva dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Třináct, zde tráva sedmdesát jedna. Ta dvojká se mi neozývá. Příjem.
 13: Mě se ozvala, ale jiná tráva do toho vlezla. Já to zkusím.

Část II

71: Tráva tři tráva čtyři tráva šest sedm deset a jedenáct. Tráva tři čtyři pět šest sedm deset a jedenáct okamžitě se stáhněte na náměstí na Benešák. Stáhněte se na Benešák všichni. Příjem.
 7: Tráva sedm rozumí. Stahujem se na Benešák.
 10: Deset rozumí, stahujem se na Benešák.
 4: Tráva čtyři na příjmu, rozumí zprávě a stahuje se na Benešák.
 71: Tři tráva tři co je s tebou. Příjem. Deset tráva deset, zde sedmdesát jedna. Příjem. Jedenáct tráva jedenáct, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. (Devětadvacítka), zde sedmdesát jedna. Příjem.
 29: Dvacet devět slyší.
 71: Dvacetdevítka zajed' na trojku, devítka a jedenáctku, oni se neozývají. Ať se stáhnou na Benešák. Ať se setáhnou na Benešák a po dosažení místa ať se ozvou. Příjem.
 29: Rozumím, budu se snažit.
 71: Zpráva platí i pro trojku, čtyřku, pětku, šestku a sedmičku. Po zaujetí Benešáku okamžitě se ozvěte. Příjem.
 7: Sedm rozumí.
 6: Tráva sedmdesát tráva sedmdesát, já tráva šest. Zaujali jsme na stanoviště na Benešáku.
 71: Rozumím, šestka rozumím. Devětadvacítka, zde sedmdesát jednička. Příjem.
 29: Ano slyší devětadvacítka.
 71: Najdi jedenáctku a vysvětli jí, jak se přelad'ujou kanály. Příjem.
 ...: ...
 71: Dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
 2: Sedmdesát jedna, já tráva dvě.
 71: (Jak to vypadá?). Jak to vypadá dvojkou.
 2: Já tráva dvě sedmdesát jednička, já tráva dvě. Funkci mám vepředu protože tam hovoří okresní tajemník.

7: Tráva sedm zaujmula stanoviště na Benešáku.
71: ... na místě. Dvacet devět, zde sedmdesát jedna. Příjem.
29: Dvacet devět slyší.
71: ... nemám ještě desítku a jedenáctku a tý jedenáctce vysvětlí jak se s tím zachází a ať se okamžitě přesunou na Benešák a ozvou se mi, jo?
29: Ano, jdu po nich.
10: Tráva sedmdesát jedna, já tráva deset. Už jsem dvakrát říkal, že jsem na Benešáku.
71: Setrvej na místě a buď spojení.
29: Desítko, kde je jedenáctka teď.
10: Desítko neví.
29: Jedenáct jedenáct, já dvacet devět. Příjem.
71: Trojko, jedenáctka má bejt na Leninově a Školní na Leninově a Školní jenže je na špatným kanále. Příjem.
3: Tam jsou jednom tři příslušníci, tam není nikdo víc.
...: (Šestko) ještě jednou.
...: ...
71: Šestko, zde sedmdesát jednička. Příjem.
11: No já jedenáctka ... spojení.
71: Zůstaňte všichni na příjmu a zdržujte se na náměstí. Příjem.
...: Jsem na náměstí ...
29: Sedmdesát jedna, já dvacet devět. Právě jsem sem dorazil taky. A jaký mám další pokyny.
71: Devětadvacítko, (předjed) na okresní výbor a buď na příjmu kdyby jsem tě potřeboval, jo? Příjem.
29: Dobře jedu na ...
3: Tráva sedmdesát jedna, já tráva tři. Tráva sedmdesát tráva sedmdesát, já tráva tři.
71: Slyším trojku.
3: Tráva tři se přesunula od budovy OV na původní stanoviště na Benešák.
71: Trojko, trojko přesuň se na Benešák a tam se zastav u ostatních. Příjem.
3: Rozumím, jsme tady na místě.
71: Děkuju (počkejte tam) všichni. (Dvojko) zde sedmdesát jednička. Příjem. Tráva dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
2: Sedmdesát jedna slyším. Příjem.
71: Jak to vypadá před okresním výborem? Příjem.
2: Před okresním výborem je horda asi tři sta lidí, nastoupena naše jednotka a hovoří k celému davu okresní tajemník. Příjem.
71: Stůjte na místě. Příjem.
2: No jsem na místě.
71: Tapeta třináct tapeta třináct, zde tapeta sedmdesát jedna. Příjem.
13: No jsem na příjmu.
71: Tapeta třináct stáhněte se k budově OV stáhněte se k budově OV. Nesmíte tam dovnitř nikoho pustit pokud by je (veloci tajemník) nepozval. Příjem.
13: My jsme tady před budovou OV.
71: Řekni trojce ať čeká. Dvojka je před vámi, že jo? Příjem.
13: Dvojka je před námi.
71: Řekni ať čeká na místě. Příjem.
13: Tráva dvě tráva dvě, já třináct. Příjem.
2: Tráva dvě rozuměl jsem.
...: (Slyším).

Lano 6: Tapeta tapeta tapeta, já (lano) šest. Zkouška ... Příjem.
71: Slyším, kde jste kde jste? Příjem.
Lano 6: Tapeta já (lano) šest jsme u (mostu) ale je hrozná mlha, takže to bude chvíli trvat.
71: Nespěchejte a jeďte v klidu pomalu. Nespěchejte. V klidu. Příjem.
Lano 6: Rozumím, jedeme jak se dá rozumě a až přijedeme před váš úsek tak se ozvu.
71: Ti rozumím, ale zastav se na naší základně. Přesuň se na naší základnu. Příjem.
Lano 6: Rozumím. A budu potřebovat (vědět ulicí jakou je nejlepší přístup, jestli to tam není někde zablokovaný).
71: Jeďte směrem jeďte směrem jako na Dubí a až přijedete na Dubí. Moment, já vám pošlu naproti hlídku. Příjem.
Lano 6: Rozumím, zřejmě se ozvu znova.
71: Čtyři tráva čtyři, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
4: Tráva sedmdesát jedna, čtyrka slyší.
71: Čtyrko vem si s sebou tři příslušníky, jeď za Bílinu jeď za Bílinu a před Bílinou od Loun počkej na pořádkovou jednotku z Loun a přiveď ji na základnu. Příjem.
4: Sedmdesát jedna, já čtyři rozumím a plním rozkaz.
71: (Příjmu).
29: Sedmdesát jedna, já dvacet devět. Zaujmul jsem stanoviště před OV.
71: Devětadvacítka ... potřeboval ...
29: No jsem na místě, budu na příjmu.
4: Tráva sedmdesát jedna, já čtyři. Příjem.
71: Sedmdesát jedna slyší travu čtyři.
4: Čtyři vyjíždí směr Bílina.
71: Rozumím. (Lano) šest (lano) šest, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
Lano 6: Slyším, sedmdesát jedna.
6: (Tráva já šest. Slyším tě).
71: Šest, jede proti vám naše čtyrka, když tak volejte travu čtyři, aby jste se před Bílinou setkali a oni vás doprovodějí. Příjem.
Lano 6: Rozumím proti nám jede ...
6: Ale tady tráva šest.
71: Šest, já volám lano šest. Trávo šest se neozývaj, já volám lano šest. Příjem.
71: Čtyrko čtyrko, zde sedmdesát jednička příjem.
4: Čtyři na příjmu.
71: Až přijedeš do Bíliny, tak zavolej lano šest, lano šest a tam se spojte. Příjem.
4: Rozumím. Budu volat lano šest.
71: Šest tráva šest odklíčuj si vysílačku. Příjem. Šest tráva šest, máš zaklíčovanou vysílačku. Příjem.
6: Tráva šest rozumí a pouštím.
71: ... Tráva čtyři tráva čtyři, máš zaklíčovanou vysílačku vysílačku, asi. Příjem.
...: ...
71: Čtyři tráva čtyři, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
4: Tráva čtyři slyší.
71: (Měl si) zaklíčovanou vysílačku. Dej si na to pozor.
4: Už to je v pořádku, sedmdesát jedničko.
71: Šest lano šest, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
Lano 6: Tráva sedm ... tráva sedmdesát jedna, já lano šest. Slyším.
71: Zde tráva sedmdesát jedna. Přestavuj se volacím znakem tráva osmnáct, představuj se volacím znakem tráva sedmnáct osmnáct. Příjem.
18: Rozumím, zde tráva osmnáct.

71: Konec.
29: Sedmdesát jedna, já dvacet devět. Příjem.
71: Slyším dvacet devítku.
29: Před OV se začíná rozcházet. Tajemník ukončil řeč. Převážná část teď prochází kolem mě směrem na Alejní a jen malý zbytek se vrací zpátky do města, ale rozchází se to všechno v klidu.
71: Třináctko, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
13: Sedmdesát jedna, já třináct.
71: Pošli pošli autobus pošli autobus na náměstí Beneše na Benešák. Vy se pomalu stahujte, pomalu stahujte taky na Benešák. Příjem.
13: Rozumím.
71: Tráva dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
2: Trávě dvě sedmdesát jedna, rozumím.
71: Jak vypadá situace před tebou. Příjem.
2: Soudruh tajemník přestal hovořit, pomalinku se to rozchází. Zatím to vypadá že to je všechno v klidu. Příjem.
71: Dobře. Nech to nastoupit a přesuňte se na Benešák. Příjem.
2: Dobrý, rozumím.
29: Dvacet devět. Mám ještě zůstat?
71: Jedna tráva jedna, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem. Dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
2: Tráva dvě na příjmu. Slyším.
71: Dvě ty se přesunuj přesunuj pomalu, kde máš autobusy? Příjem.
2: Moment moment moment hned se dám ...
71: Třináct tráva třináct, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.
13: Tráva třináct rozumí.
71: Máš tam ještě autobus? Příjem.
13: Hlídku nechávám nastupovat u ... a jedu na Benešák.
71: Tráva třináct, tak se tak se přesuň přesuň se na Benešák a počkej tam. Příjem.
13: Rozumím.
71: Zde ... tráva sto sedmdesát, sedmdesát jedna příjem.
2: Tráva sedmdesát jedna, já tráva dva.
...: Sedmdesát jedničko volá tě dvojka.
71: Dvě tráva dvě zde sedmdesát jedna.
2: Tady se dav rozchází. Počkáme tady s pořádkovou jednotkou u OV chvilku až se to rozejde. Je to v naprostém klidu.
71: Tráva tři, čtyři, pět, šest, deset a jedenáct. Příjem.
3: Trojka na příjmu.
71: Jestli tam máš všechny ty trávy co jsem jmenoval nasedněte a přesuňte se základnu nasedněte a přesuňte se na základnu. Příjem.
10: Tráva deset rozumí.
6: Šestka taky.
7: Tráva sedm má zůstat na místě nebo se má taky přesunout?
71: ... tráva (tři a šest), zde tráva sedmdesát jedna příjem.
6: Tráva šest slyší.
71: Tráva šest ... na 28. října a na Dubskou ty dvě nákladní vozidla ty dvě nákladní vozidla odešlete také domů. Příjem.
6: Jo rozumím.
71: Tráva dvě tráva dvě, zde tráva sedmdesát jedna. Příjem.

2: Tráva dvě slyší, sedmdesát jedna.
71: Počkej tam počkej na místě, já ti tam pošlu autobusy. Příjem.
2: Rozumím, čekám.
71: Tráva dvě a až nasednete do autobusu, tak tráva jedna tráva jedna zůstane zůstane na Benešáku v autobuse. Příjem.
2: Rozuměl jsem. Tráva jedna na Benešáku.
71: (Ostatní) se stáhněte na základnu.
2: Rozumím.
7: Tráva sedm nerozuměla, kam se má stahovat.
71: Trávo na základnu se stáhni, stáhni se na základnu.
7: Sedmička rozumí.